II. TARIM ŞURASI

XI.KOMİSYON

ULUSLARARASI TARIMSAL İLİŞKİLER VE AB'YE UYUM

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ

2. MEVCUT DURUM

2.1.DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ İLE İLİŞKİLER

2.1.1. Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşması

2.1.2. DTÖ İleri Tarım Müzakereleri

2.1.3. DTÖ İleri Tarım Müzakereleri ve Genel Konsey Kararının Ülkemiz Açısından Değerlendirilmesi

2..2. ULUSLARARASI KURULUŞLARLA İLİŞKİLER

2.2.1 Üyesi Bulunduğumuz Uluslararası Kuruluşlarla İlişkilerimiz ve Yükümlülüklerimiz

2.2.2. Uluslararası Kuruluşlar Tarafından Desteklenen Projeler

A. FAO ile ilişkiler çerçevesinde Türkiye'de yürütülen projeler

B. FAO'ya teklif edilen ve kısa vadede onaylanması beklenen Teknik işbirliği Programı (TCP) Projeleri

C. FAO'ya teklif edilen ve uzun vadede onaylanması beklenen Teknik İşbirliği Programı (TCP)Projeleri

D. IFAD'dan sağlanan kaynaklarla yürütülen projeler

E. Dünya Bankasından sağlanan kaynaklarla yürütülen projeler

F. JICA tarafından uygulanması öngörülen proje

2.2.3 Dünya Gıda Zirvesi

2.2.4 Dünya Gıda Programı

2.3. TÜRKİYE'NİN TARIM ALANINDA AVRUPA BIRLIĞI İLE İLİŞKİLERİ VE UYUM ÇALIŞMALARI

2.3.1 Tarım ve balıkçılık mevzuatının üstlenilmesi ile ilgili projeler.

A. Mali İşbirliği Programı kapsamında yer alan projeler

B. İdari İşbirliği Fonu Kapsamında Yer Alan Projeler

C. Diğer Fonlar

3. SORUNLAR

4. ÇÖZÜM YOLLARI

5. HEDEFLER VE STRATEJİLER

6. GENEL DEĞERLENDİRME

7. SONUÇ

EK1: Avrupa Komisyonu'nun 6 Ekim 2004 tarihli İlerleme Raporu'nda tarım konusundaki değerlendirmeleri

EK 2: Katılım Ortaklığı Belgeleri ve Kapsamları

EK 3: Ulusal Program ile Türkiye'nin Avrupa Birliği Komisyonu'na tarım ile ilgili olarak taahhüt ettiği kısa ve orta vadeli hedefler

1. GİRİŞ

Her ülkenin kendi ulusal politikalarını esas alarak uluslararası alanda ilişki kurması mümkün olamayacağı için, uluslararası mal ve para hareketlerinin dayandırılacağı bir ortak kurallar bütünü oluşturulması gerekmiştir. Uluslararası tarım politikası olarak adlandırılabilecek bu kurallar bütününün esasını uluslararası tarımsal ilişkiler oluşturur ve uluslararası ilişkiler yapılan uluslararası anlaşmalar çerçevesi içinde yürütülür.

Tarım kesimi ile ilgili uluslararası her anlaşma uluslararası tarımsal ilişkiler arasında yer almakla beraber, uluslararası her anlaşma uluslararası tarım politikasının kapsamına girmez. Bu nedenle uluslararası tarımsal ilişkiler ve uluslararası tarım politikasının tanımlarının yapılması gerekir.

Uluslararası tarımsal ilişkiler uluslar arasında tarım kesimini ilgilendiren çeşitli konularda yürütülen işlemleri ve bu işlemlerin düzenlenmesine yönelik sistemleri kapsamaktadır. Uluslararası tarımsal ilişkilere konu olan uluslararası düzeyde tarımsal alanda mal ve para hareketleridir (1). Uluslararası tarımsal ilişkilerin oluşması üç ana konu çerçevesinde olur; ulusal düzeyde ve uluslararası düzeyde belirlenen politikalar ve bu politikalardan etkilenen uluslararası hareketler. O halde uluslararası tarımsal ilişkilerin oluşumunda rol oynayan, bir taraftan ulusal hükümetlerin belirlediği ulusal tarım politikaları, diğer taraftan uluslararası örgütler ve uluslarüstü yetkilere sahip ekonomik birleşmeler tarafından getirilen kurallar bütünü olarak düşünülebilecek uluslararası tarım politikasıdır. Ulusal politikalar uluslararası örgütlerin belirlediği politikalara uygun olarak oluşturulur. Buna karşılık her ülkenin ulusal tarım politikası değil ama, ekonomik açıdan güçlü gelişmiş ülkelerin politikaları da uluslararası politikaları etkileyebilmektedir. Gene (AB ülkelerinin izledikleri Ortak Tarım Politikası örneğinde olduğu gibi) uluslarüstü politikalardan üye ülkelerin ulusal politikaları kadar olmasa da, diğer ülkelerin ulusal politikaları da etkilenmekte, ama üye ülkelerin ulusal politikaları, uluslarüstü politikaya etkide bulunamamaktadır. Ayrıca uluslararası ve uluslarüstü politikalar da karşılıklı olarak birbirini etkileyebilmektedir (2).

Uluslararası tarım politikasının tanımı, "dünya ekonomisi açısından ağırlık taşıyacak sayıda ülkeye uygun gelecek belirli uluslararası hedeflere göre ekonomik olayların oluşumu için uluslararası anlaşmalar çerçevesinde alınan önlemler sistemi" (3) şeklinde yapılabilir.

Uluslararası tarım politikası kararları ya uluslararası kuruluşlar eliyle alınmakta, ya uluslararası anlaşmalara göre düzenlenmekte veya bölgesel bazı birleşmeler çerçevesinde yürütülmektedir. Uluslararası kuruluş ve anlaşmalar çerçevesinde izlenen politikalar genelde (konu veya ürün bazında) ilgili bütün ülkelerin katılımına açıkken, bölgesel birleşmeler belirli bölgelerde yer alan veya belirli ekonomik sistemlere bağlı ülkeler arasında kurulmuş ekonomik birleşmelerdir.

Uluslararası tarım politikası bu şekliyle genel/küresel ve bölgesel olarak ikiye ayrılabilir (4). O halde uluslararası tarım politikası denilince uluslararası tarımsal ilişkiler ve uluslararası tarım politikasına küresel ve bölgesel yaklaşım çerçevesinde ortaya konulan kurallar bütünü düşünülmelidir.

Ulusal tarım politikası alanları çok geniş olduğu halde uluslararası tarım politikası alanları çok daha dar kapsamlıdır. Ulusal ve uluslararası tarım politikalarının kapsamlarının farklı olması nedeniyle uluslararası tarımsal ilişkilerin ulusal ve uluslararası politikalardan etkilenmesi farklı alanlarda olmaktadır.

Uluslararası tarımsal ilişkiler ulusların tarımsal konularda aralarında bir hareketlilik yaratmaları olduğuna göre, ulusal politikalar bu hareketliliği etkilemekte ve bundan etkilenmektedir. Ama bu hareketliliğin kuralları uluslararası tarım politikası ile belirlendiğinden, uluslararası tarım politikası da uluslararası tarımsal ilişkileri etkilemektedir. Uluslararası tarım politikası kararları ise dünya piyasalarından etkilenmekte, dolayısıyla uluslararası tarımsal ilişkilerdeki gelişmeler de uluslararası tarım politikası karar alma sürecine etkide bulunmaktadır.

Uluslararası tarım politikası genel/küresel kapsamda sektörel olarak adlandırılabilecek düzenlemelere konu olmaktadır (5). Örneğin bir üründe üretici/ ihracatçı ve ithalatçı ülkeler bir araya gelerek çok taraflı anlaşmalar yapabilirler. Bu anlaşmalar bir ürünün yalnız tek bir pazarlama ögesini (fiyat, dış ticaret vb) veya yine bu ürünle ilgili birkaç alanı (üretim, stoklama, dış ticaret vb.) birlikte düzenleme amacını güdebilirler. Uluslararası Buğday, Zeytinyağı, Pamuk, Bitkisel ve Hayvansal Yağlar, Sığır eti, Süttozu Anlaşması vb. gibi.

Küresel anlamda bir diğer uluslararası tarım politikası yaklaşımı ise ürünlerin çeşitli pazarlama evrelerini düzenlemek amacına yönelik olabilir; burada da üretim, tüketim, stoklar, dış ticaret, fiyatlar veya açlıkla karşı karşıya olan ülkelere gıda yardımı gibi konular ele alınmaktadır. Bu alanlarda işbirliği ve eşgüdüm sağlanması, uluslararası örgütlerin devreye girmesiyle olmaktadır. Gıda yardımı ve tarımsal gelişmeye katkı FAO, Dünya Gıda Konseyi, Dünya Gıda Programı, kredilerle tarımsal gelişmenin desteklenmesi Dünya Bankası Grubu ve IFAD, dünya ticaretinin düzenlenmesi DTÖ, UNCTAD vb. gibi Birleşmiş Milletlere bağlı örgütlerce yürütülebilir.

Bölgesel yaklaşımda ise aynı coğrafi bölgede veya aynı siyasi blok içinde yer alan ülkelerin kurduğu ekonomik ilişkiler çerçevesinde politikalar belirlenmektedir. AB bu yaklaşıma en güzel örneği oluşturmaktadır. Tarım politikası kararları AB nin Ortak Tarım Politikasında (OTP) uluslarüstü organlarca alınmakta ve bütün üye ülkelerce gereği yapılmaktadır. Ancak geniş kapsamlı bölgesel yaklaşımın ulusal politikalarda olduğu kadar fazla konuyu kapsamadığı, böyle geniş kapsamlı bir yaklaşımla ulusal politikalara göre daha sınırlı alanlara müdahale edildiği de gözden uzak tutulmamalıdır.

Türkiye ulusal tarım politikalarını belirlerken, uluslararası kuruluşlara üye bütün diğer devletlerde olduğu gibi, uluslararası platformlarda alınan uluslararası tarım politikası kararlarına uymak durumundadır. Ayrıca AB ile tam üyeliği hedefleyen ilişkileri nedeniyle AB mevzuat ve politika uygulamalarına uyum yükümlülüğünü üstlenmiştir. II. Tarım Şurasının XI. Komisyonu uluslararası tarım politikasının Türk tarımı ve tarım politikasını nasıl etkilediğini ve Türkiye'nin hedefleri açısından alınması gereken önlemleri mevcut durumu, sorunları ve önerileri bu çalışmayla irdelenmiştir.

2. MEVCUT DURUM

2.1. Dünya Ticaret Örgütü İle İlişkiler

Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasının (GATT) yürürlüğe girdiği 1947 yılından, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)' nün kurulduğu 1995 yılına kadar geçen yaklaşık yarım asırlık sürede tarım ürünleri uluslararası ticaret kurallarının dışında kalmıştır. Sekizinci Çok Taraflı Ticaret Müzakeresini "Uruguay Round" başlatan kararın alındığı Punta Del Este'de yayımlanan 20 Eylül 1986 tarihli Bakanlar Deklarasyonu, tarım sektörünün de müzakerelere katılması yönünde açık bir görev talimatı içermiştir. Tarım önemli, tartışmalı ve en uzun süren gündem maddesi olmuştur. Nisan 1994'te 123 ülke tarafından imzalanan 22.000 sayfalık Marakeş Protokolü ile sonuçlanmıştır.

2.1.1. Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşması

Dünya tarım ürünleri ticareti DTÖ'nün Kuruluş Anlaşmasına ek olan Tarım Anlaşması ile ilk kez kurallara bağlanmıştır. Anlaşma, tarım ürünleri ticaretinde adil, öngörülebilir ve serbest piyasa mekanizması prensiplerine dayalı bir sistemi hedeflemektedir. Anlaşma pazara giriş, ihracat sübvansiyonları ve iç destek uygulamalarına ilişkin esasları içermektedir (6). Özel ve lehte muamele ilkesi çerçevesinde, Gelişme Yolundaki Ülkeler (GYÜ) ve En Az Gelişmiş Ülkeler'e (EAGÜ), Gelişmiş Ülkelerden (GÜ) farklı oran ve sürelerde indirime gidebilme imkanı sağlanmış, EAGÜ'ler tarife indirim mükellefiyetinden muaf tutulmuşlardır. DTÖ Tarım Anlaşmasının getirdiği kural ve disiplin aşağıdaki gibi özetlenebilir.

Pazara giriş: GÜ'ler, 1 Eylül 1986 tarihindeki tarife oranları üzerinden, yıllık eşit indirimler yoluyla altı yıllık bir süre içinde, ürün bazında % 15 ve ortalama %36 oranında indirim taahhütünde bulunmuşlardır. GÜ'ler için uygulama dönemi 2001 yılı sonunda bitmiştir. GYÜ'ler için ise, aynı tarihte geçerli oranlar üzerinden, 10 yıllık dönemde, her bir ürün için %10'un altında olmamak koşuluyla, basit ortalama ile %24 oranında indirim yükümlülüğü bulunmaktadır. GYÜ'ler için uygulama dönemi ise 2004 yılında sona ermiştir.

Tarife dışı engellerin kaldırılmasının doğurabileceği olumsuz etkileri giderebilmek üzere tarifelendirme yapmış (tarife dışı engeller gümrük vergilerine dönüştürmüş) ülkelere "özel korunma önlemleri" mekanizması sağlanmıştır. Özel Korunma Önlemleri ithalat miktarının Anlaşma'da belirlenmiş bir eşik seviyeyi aşması veya ithal mal fiyatının belirli bir düzeyin altına düşmesi durumunda ek vergi uygulayabilme olanağı sağlamaktadır. Pazara giriş imkanlarının korunması (current access) ve pazara minimum giriş (minimum access) olanaklarının sağlanması amacıyla tarifelendirme yapmış ülkelere "tarife kotası" olanağı getirilmiş, gelişme yolundaki ülkelere bir kerelik, daha önce GATT'a konsolide etmedikleri tarım ürünlerinin vergilerinde bir koşul aranmaksızın tavan konsolidasyonuna (ceiling binding) gitme, böylelikle tarifelerini ilk aşamada yükselterek, yüksek oranlardan indirime başlayabilme olanağı sağlanmıştır. Türkiye tavan konsolidasyonundan yararlanmıştır.

İhracat sübvansiyonları: DTÖ Tarım Anlaşmasında indirime tabi ihracat sübvansiyonları tanımlanmakta, bunların, bütçeden ayrılan pay ve sübvansiyonlu mal miktarı bazında 1986-1990 ya da 1991-92 dönemindeki oranlar üzerinden indirime tabi kılınması öngörülmektedir. Söz konusu yıllarda ihracat sübvansiyonu uygulamamış ülkelerin sübvansiyon kullandırma hakkı yoktur. Türkiye, Uruguay Round'da ihracat sübvansiyonu kullanma taahhüdünde bulunan 25 ülkeden biridir. Ülkemiz 44 üründe sübvansiyon taahhüdünde bulunmuştur. Türkiye'nin ihracat sübvansiyonu taahhüt listesi, XXXVII Sayılı DTÖ Taviz Listesinin ekinde yer almaktadır. Sübvansiyon kullandırma taahhüdünde bulunan diğer ülkeler şunlardır: Avustralya, Brezilya, Bulgaristan, Kanada, Kolombiya, Güney Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, AB, Macaristan, İzlanda, Endonezya, İsrail, Meksika, Yeni Zelanda, Norveç, Panama, Polonya, Romanya, Slovak Cumhuriyeti, Güney Afrika, İsviçre, Uruguay, ABD, Venezuela.

Anlaşma uyarınca, gelişmiş ülkeler indirime tabi sayılan ihracat sübvansiyonlarını, Anlaşmanın yürürlüğe girmesinden sonra, bütçe harcamaları ve sübvansiyonlu ürün miktarları itibarı ile altı yıl içinde sırası ile %36 ve %21 oranlarında azalttılar, bu oranlar gelişme yolundaki ülkeler için sırası ile on yıl içinde %24 ve % 14 oldu. Anlaşmada ayrıca, ihracat sübvansiyonlarına benzer etkiler yarattığı kabul edilen ihracat kredileri, ihracat kredi garantileri ve sigorta programları ile uluslararası gıda yardımları da ele alınmıştır. Bu tür uygulamalar, ihracat sübvansiyonu taahhütlerinden sapan hususlar (dolaylı yoldan ihlal) "circumvention of export subsidy commitments" olarak adlandırılmakta, ayrı bir madde halinde düzenlenmektedir.

İç destekler: DTÖ Tarım Anlaşmasında üretim ve ticaret üzerinde bozucu etkileri dikkate alınarak üç tür iç destek tanımlanmıştır. Daha çok müdahale fiyatı şeklinde uygulanan üretim ve ticaret üzerinde bozucu etkileri olduğu kabul edilen iç destekler "amber box" GÜ ve GYÜ'lerce farklı süre ve oranlarda indirime tabi tutulmuştur. Bu tür iç desteklerin GÜ'lerce 6 yılda % 20, GYÜ'lerce 10 yılda %13.33 oranında azaltılması hükme bağlanmıştır. Anlaşmada yer alan asgari destek "de minimis" tanımı uyarınca bir ürünün ait olduğu yıldaki üretim değerinin GÜ'ler için %5 ve GYÜ'ler için %10'u aşmaması halinde, söz konusu desteklerin indirim taahhüdü dışında kalması kabul edilmiştir. Türkiye "de minimis" taahhüdünde bulunmuştur.

Üretimi sınırlayan programlar kapsamındaki doğrudan ödemeler "blue box" iç destek indirim taahhüdü dışında kalan destekleme politikalarından biri olarak düzenlenmiştir. Söz konusu ödemeler, üretimi kısıtlayan bir program çerçevesinde uygulanmak kaydıyla, sabit alan ve verime yapılan ödemelerle, baz üretim seviyesinin % 85 veya daha azı üzerinden yapılan ödemeler ile sabit sayıda adet üzerinden yapılan canlı hayvan ödemelerini kapsamaktadır.

İndirim taahhüdü dışında kalan bir diğer iç destek türü yeşil kutu "green box" desteklerdir. Söz konusu desteklerin ticaret ve üretim üzerinde bozucu etkilerinin hiç olmadığı veya çok az olduğu kabul edilmektedir. Anlaşmaya göre indirim hükümlerinden muaf olan bu desteklerin, tüketicilerden yapılan transferleri içermeyen kamu destekli devlet programları çerçevesinde verilmesi, üreticilere fiyat desteği sağlamada etkisi olmaması ve Anlaşmada sayılan diğer kıstasları karşılaması gerekmektedir. Yeşil kutu kapsamında olabilecek destekler, ikinci

ekte maddeler halinde sayılmaktadır: tarıma veya kırsal topluma fayda sağlayan veya hizmet getiren proglamlarla ilgili harcamalardan oluşan kamu hizmet programları (altyapı); gıda güvenliği amaçlı kamu stokları; yurtiçi gıda yardımı; üreticilere doğrudan ödemeler; fiyattan ve üretimden bağımsız gelir desteği; gelir sigortası ve net gelir güvenliği programlarına devletin mali katkısı; doğal afetler için yapılan yardım ödemeleri; üretici emeklilik programları aracılığıyla sağlanan yapısal uyum yardımı; kaynakların üretim dışına alınması yoluyla yapılan yapısal uyum yardımı; yatırım teşvikleri yoluyla sağlanan yapısal uyum yardımı; çevre programı kapsamındaki ödemeler, bölgesel yardım programı kapsamındaki ödemeler .

2.1.2 DTÖ İleri Tarım Müzakereleri

Tarım sektöründe Uruguay Round ile başlayan reform sürecinin devamı yönünde açık bir talimat niteliği taşıyan DTÖ Tarım Anlaşmasının 20. maddesi hükmü çerçevesinde, "ileri tarım müzakereleri" olarak adlandırılan müzakere süreci 23-24 Mart 2000 tarihli, DTÖ Tarım Komitesinin ilk özel oturum toplantısı ile Cenevre'de başlatılmıştır.

Müzakerelerin Mart 2000 tarihli ilk özel oturum toplantısından itibaren bir yıl süren ilk aşamasında tüm üye ülkeler ön müzakere önerilerini sunmuşlardır. Müzakerelerin, 2001 yılı Mart ayında başlatılan ikinci aşamasında, tartışmalar tarife kota yönetimi, tarifeler, amber kutu önlemleri, özel ve lehte muamele, ihracat sübvansiyonları, ihracat kredileri, ticari devlet teşekkülleri, ihracat kısıtlamaları, gıda güvenliği, gıda güvencesi, kırsal kalkınma, coğrafi işaretler, yeşil kutu destekleri, mavi kutu destekleri, özel korunma önlemleri, çevre, ticari preferanslar, gıda yardımı, tüketicinin bilgilendirilmesi ve etiketleme, sektörel inisiyatifler konularında sürmüş ikinci tur tartışmalar, 4-7 Şubat 2002 tarihlerinde yapılan özel oturum toplantısı ile sona ermiştir.

Müzakereler 2000 yılı Mart ayından 2001 yılı sonunda Doha'da yapılan Bakanlar Konferansına dek devam etmiş, Bakanlar Konferansı sonunda yayımlanan Deklarasyon ile Doha Kalkınma Gündemi "Doha Development Agenda" olarak adlandırılan çok taraflı ticaret müzakerelerine dahil edilmiştir.

Doha Bakanlar Deklarasyonunun 14. paragrafında modalitelerin (önerilerin gerekliliği, tasarımı, olabilirliğinin) saptanması için öngörülen nihai tarih 31 Mart 2003 olarak belirlenmiştir. Üye ülkelerin en geç 2003 yılı Eylül ayında Cancun (Meksika)'da yapılacak 5. Bakanlar Konferansına kapsamlı taslak taahhütlerini sunmaları, tüm müzakere sürecine ilişkin genel bir gözden geçirmenin Meksika'da gerçekleştirilmesinin ardından tek taahhüt ("Single Undertaking" olarak bilinen bu prensip, tüm DTÖ Anlaşmalarının üye ülkeler açısından bir paket olarak hak ve yükümlülük doğuracağına işaret etmektedir) ilkesi gereğince çok taraflı ticaret müzakereleri ile birlikte 1 Ocak 2005 tarihi itibarıyla müzakerelerin sonuçlandırılması ve tarım sektörüne ilişkin yeni uygulama dönemine başlanması hedeflenmiştir.

Cancun Bakanlar Konferansı'na kadar yaşanan gelişmeler: Avrupa Birliği (AB), liberalizasyon kanadında yer alan Cairns Grubu ülkeleri (söz konusu ülkeler, 1986 yılında Uruguay Round sırasında Avustralya'nın Cairns şehrinde yapılan Bakanlar

Düzeyindeki toplantıya iştirak eden önemli tarım ürünleri ihracatçısı ülkelerdir: Arjantin, Avustralya, Bolivya, Brezilya, Kanada, Şili, Kolombiya, Kosta Rika, Fiji, Guatemala, Endonezya, Malezya, Yeni Zelanda, Paraguay, Filipinler, Güney Afrika, Tayland, Uruguay) ve ABD'nin karşısında özellikle ihracat sübvansiyonları ve tarife indirimleri konusunda, korumacı bir tutum sergilemiştir. Tam liberalizasyonu" İleri Tarım Müzakereleri sonucunda ulaşılacak bir hedef olarak değerlendirmeyen AB'ye "status quo'cu" yaklaşımında aday ülkelerin yanısıra İsviçre, Japonya, Kore, Norveç gibi tarım ürünleri ithalatçısı gelişmiş bazı ülkeler de tam destek vermiştir.

AB, ihracat sübvansiyonları konusunda kendisine yöneltilen eleştirilere karşı ABD tarafından verilen ihracat kredilerini pazarlık konusu etmiş, ihracat sübvansiyonlarında herhangi bir indirimi ihracatta rekabeti etkileyen tüm araçların ele alınması şartına bağlamıştır. AB müzakerelerin ilerleyen aşamalarında da "parallellism" kavramı altında, söz konusu yaklaşımını korumuştur. AB iç destekler konusunda da anlaşmadaki mevcut sınıflandırma çerçevesinde üretim ve ticareti bozucu iç desteklerde indirime hazır olmakla birlikte, pek çok ülke tarafından ticareti bozucu olarak nitelendirilen mavi kutu önlemlerin devamını istemekte, ticaret ve üretimi bozmadığı veya en az bozduğu kabul edilen yeşil kutu desteklerin ise fakirliğin önlenmesi, hayvan refahı, gıda güvenliğinin sağlanması gibi sosyal amaçlara hizmet edebilecek şekilde, genişletilerek devamını savunmaktadır. Tarım ürünlerinde yeni tarife indirimleri konusunda ise AB, uzun sure indirimin çerçevesini sınırlı yorumlamış, sınırlı bir liberalizasyon sağlayacak "Uruguay Round Formülü" yeni indirim yöntemi olarak benimsemiştir. Bununla birlikte, müzakerelerin son aşamasına gelindiğinde, AB, yaşanan tıkanıklığı aşmak üzere bu tutumundan vazgeçmiş, bu durumu da kendisi açısından bir taviz olarak nitelemiştir.

Cairns Grubu müzakerelerin başlangıcından bu yana hızlı bir liberalizasyon yönündeki tavrını muhafaza etmiş ve tüm müzakere alanlarında bu amaca hizmet edecek öneriler ortaya koymuştur. Bu ülkeler açısından tarım ürünleri ihracat olanaklarının geliştirilmesi ortak paydayı teşkil etmiştir. Bu doğrultuda iç destekler ve ihracat sübvansiyonları ile tarifelerde, nihai amacı tam liberalizasyon olan esaslı indirimler Cairns Grubu'nun ortaya koyduğu önerilerin özelliği olmuştur. Müzakerelerin son aşamasında, grup içindeki GYÜ'lerin başka bir ortak hareket içine girmeleriyle ortak söylem üretmede bir ölçüde zayıfladıkları gözlenmiştir.

ABD, Cairns Grubu ile birlikte liberalizasyon yanlısı kanatta yer almıştır. Tarım üreticilerinin ihracat olanaklarını artıracak bir yapının oluşturulması ABD tarafından nihai hedefi olarak görülmüştür. ABD bu amaçla stratejisini, kendi üreticisinin uluslararası pazarlarda rekabet gücünü ve pazara giriş olanaklarını artırmak üzere başta AB olmak üzere tarım sektöründe yüksek sübvansiyon ve iç destek kullandıran ülkelerin indirime zorlanması ve tarifelerin azaltılması üzerine kurmuştur.

Diğer taraftan, büyük ölçüde ekonomik gelişmişlik düzeylerindeki farklılıklara bağlı olarak, kendi içlerinde homojen bir yapı göstermemekle birlikte, GYÜ'lerin geçmiş döneme kıyasla, yeni müzakere sürecine daha aktif ve etkin katılım sağladıkları görülmüştür. Bu ülkelerin Uruguay Round sonrası Anlaşmadan kaynaklanan beklentilerinin gerçekleşmemiş olması ve uygulama döneminde

Anlaşma hükümlerinin uygulanmasına yönelik kazandıkları deneyim etkili olmuştur. Müzakerelerde özellikle Hindistan ve Pakistan aktif bir rol üstlenmiş, başta AB olmak üzere GÜ'lerin uyguladıkları yüksek iç destek ve sübvansiyonlar konusunda önemli eleştiriler getirmişlerdir. Diğer taraftan, müzakere sürecinde GYÜ'ler arasında, farklı önceliklerle alt gruplar da ortaya çıkmıştır. Barbados, Küba, Dominik Cumh., Mauritus gibi GYÜ'ler küçük ada ekonomilerinin sorunları üzerinde yoğunlaşırken, Net Gıda İthalatçısı GYÜ'ler de müzakerelerde sübvansiyonların dünya fiyatları ve dolayısıyla ithalatları üzerindeki etkisini ön plana çıkarmışlardır.

Müzakerelerde, modalitelerin belirlenmesi açısından nihai tarih olarak tespit edilmiş olan 31 Mart 2003 tarihi itibarıyla bir uzlaşıya varılamamıştır. Bu durum, sadece tarım müzakereleri açısından değil, tüm çok taraflı ticaret müzakereleri açısından ciddi tehdit yaratmıştır. Mart ayından itibaren Cenevre'de görüşmelere devam edilmekle birlikte, bir sonuç alınamamıştır. İleri Tarım Müzakerelerinde Cenevre'de sürdürülen müzakerelerde yaşanan tıkanıklık, Doha Kalkınma Raundunun başarısını başlangıcından bu yana tarım müzakerelerinde atılacak adımlara bağlayan çevrelerde bir umutsuzluk ve hayal kırıklığı yaratmıştır.

Ancak daha sonra gelişen AB ve ABD yakınlaşması ve yayınladıkları ortak metin DTÖ Tarım Müzakereleri, Cancun Bakanlar Konferansı ve Doha Kalkınma Roundu açısından önemli yansımalar yapmıştır. Bu yakınlaşma Cancun'daki müzakerelere yeni bir ivme kazandırmıştır. Zira, GYÜ'ler, olası bir mutabakatın tesis edilmesi halinde istediklerini elde etme olasılığının ortadan kalkacağı endişesiyle yeni arayışlara girmek durumunda kalmışlardır. Bu gelişmeler sonucu, DTÖ Genel Konseyinde İleri Tarım Müzakereleri konusunda sürdürülen tartışmalar çerçevesinde 20 Ağustos 2003 akşamı yapılan toplantıda aralarında Brezilya, Hindistan, Arjantin ve Çin'in bulunduğu 16 ülke tarafından yayımlanan ve bilahare Pakistan tarafından taraf olunan metin (JOB(03)/162) daha sonra G-20'ler (20 Ağustos 2003 tarihinde Arjantin, Brezilya, Bolivya,Çin, Şili, Kolombiya, Kosta Rika, Ekvator, Guatemala,Hindistan, Meksika, Paraguay, Peru, Filipinler, Güney Afrika ,Tayland tarafından yayımlanan ve bilahare Pakistan tarafından da desteklenen hareket daha sonra, Nijerya, Küba, Mısır ve Endonezya'nın katılımıyla genişlemiştir. Ancak Cancun Bakanlar Konferansı sonrası yaşanan gelişmeler neticesinde Kolombiya, Kosta Rika, El Salvador, Guatemala ve Peru grubu terketmiş bulunmaktadır. Halihazırda, G-20 Hareketi içinde resmen 17 ülke bulunmaktadır) olarak adlandırılan ve temelde AB-ABD yakınlaşmasına karşı hareket olarak nitelendirilen GYÜ hareketinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Söz konusu ortak hareketin Cancun Bakanlar Konferansı ve Doha Kalkınma Roundu açısından önemli etkileri olmuştur.

Cancun Bakanlar Konferansı ve sonrasında yaşanan gelişmeler: Cancun Bakanlar Konferansına, DTÖ Genel Konseyi Başkanı tarafından hazırlanan ve tarım modalitelerine ilişkin eki büyük ölçüde AB-ABD tarafından Ağustos ayında yayımlanan uzlaşı metnindeki hususlar esas alan 24 Ağustos 2003 tarihli Taslak Bakanlar Bildirisi ile gidilmiştir. Müzakere sürecindeki tıkanıklıkların önünü açacak şekilde gerekli siyasi iradenin gösterilmesi açısından büyük önem taşıyan söz konusu Konferansta tarım konusu tüm konuların kilit noktasını oluşturmuş; bu alandaki görüşmeler ise, iki önemli grup arasında Konferanstaki diğer görüşmelere paralel gerçekleştirilen toplantılarda şekillendirilmeye çalışılmıştır.

Cancun Bakanlar Konferansı öncesi gelişen AB-ABD yakınlaşması ve kendi içlerinde homojen bir yapıyı temsil etmemekle birlikte, (Grupta, geleneksel olarak ileri liberalizasyon taraftarı olarak bilinen Cairns Grubuna dahil GYÜ'ler, Brezilya, gibi, Hindistan, Pakistan, Nijerya gibi özel ve lehte muamele ilkesini müzakere pozisyonlarının temeline oturtan GYÜ'ler ve yeni DTÖ üyesi olan Çin'in G-20 içindeki üç farklı tür GYÜ'yü temsil ettiği söylenebilir) buna karşı hareket niteliği taşıyan G-20 hareketi, DTÖ'nün beşinci Bakanlar Konferansındaki tarım görüşmelerine damgasını vurmuştur. Konferans sırasında ABD ve AB yeni çok taraflı ticaret müzakerelerinin başarıyla sonuçlandırılabilmesi açısından müzakere sürecine ivme kazandırmak üzere yayımladıkları ortak metin dahilinde hareket ederken, G-20 olarak bilinen Grup, AB ve ABD karşısında GYÜ'lerin müzakere önceliklerini yansıtan bir sonucun çıkabilmesi yönünde bu blok karşısında pazarlık arayışına girmiştir.

Müzakerelerde, G-20 hareketi özetle, gelişmiş ülkelerce uygulanan tüm ticareti bozucu iç desteklerin önemli oranda azaltılmasını, ihracat sübvansiyonlarının ise kaldırılmasını talep etmiştir. Pazara girişte ise, GYÜ'ler için daha esnek uygulanabilmesini sağlayacak şekilde GÜ'ler için indirimin söz konusu metinde yer alandan daha önemli oranda yapılması önerilmiştir. Diğer taraftan, pazara giriş konusunda GYÜ'lere, "stratejik ürün" olarak belirlenecek ürünlerin indirim kapsamı dışında tutulması ya da daha az oranda indirime tabi kılınmasını hedefleyen "SP Dostları" Grubu (Barbados, Dominik Cumhuriyeti, Honduras, Endonezya, Jamaika, Kenya, Nikaragua, Nijerya, Pakistan, Panama, Filipinler, Trinidad ve Tobago Uganda, Venezuela, Zambiya ve Zimbabwe'nin yer aldığı SP dostları olarak bilinen Grup 9 Eylül 2003 tarihinde bir belge yayımlamış, stratejik ürün kavramının çerçeve metne derc edilmesi talebinde bulunmuştur. Ülkemiz Cancun Bakanlar Konferansı hazırlıkları sırasında "SP Dostları" Grubu ile sürdürdüğü işbirliğini Konferansta da devam ettirmiş ve bu grup tarafından yayımlanan söz konusu kağıda taraf olmuştur) müzakerelerde dikkat çeken bir diğer grup olmuştur. Barbados, Dominik Cumhuriyeti, Honduras, Endonezya, Jamaika, Kenya, Nikaragua, Nijerya, Pakistan, Panama, Filipinler, Trinidad ve Tobago, Uganda, Venezuela, Zambiya ve Zimbabwe'nin yer aldığı SP dostları olarak bilinen grup ile ülkemiz arasında Cancun hazırlıkları sırasında yürütülen işbirliği Konferans sırasında da sürdürülmüş ve Genel Konsey Başkanı nezdinde girişimde bulunularak stratejik ürün kavramının çerçeve metne dahil edilmesi talebinde bulunulmuştur.

Diğer tüm müzakere alanları ile birlikte tarım müzakerelerinde de GYÜ'lerin çıkarlarını savunan 92 ülkeden müteşekkil Afrika Birliği/Afrika- Karayip-Pasifik/En Az Gelişmiş Ülkeler de Cancun Bakanlar Konferasın da adını duyuran bir diğer güçlü blok olmuştur.

Konferansın bitiminden bir gün once, 13 Eylül 2003 tarihinde yayımlanan ve DTÖ V. Bakanlar Konferansı Başkanlığını yürüten Meksika Dışişleri Bakanının adıyla kısaca "Derbez Metni" olarak bilinen metin üye ülkelerin kabulüne sunulmuş ancak hiçbir ülke tarafından kabul görmemiştir (7). Sonuç olarak, tüm müzakere alanlarında da uzlaşıdan uzak olunması sonucu Konferans müzakere alanlarında

esas teşkil edecek modaliteleri içeren bir Deklarasyona ulaşılmaksızın son bulmuştur.

31 Temmuz 2004 tarihli Genel Konsey Kararı : DTÖ Genel Konseyi 31 Temmuz 2004 tarihinde, Doha Kalkınma Roundu müzakerelerine ivme kazandırılması açısından büyük önem taşıyan bir karar almıştır. DTÖ açısından 2001 yılı sonunda Doha'da başlatılan yeni müzakere süreci içinde bir "ara karar" niteliği taşıyan 31 Temmuz 2004 tarihli Genel Konsey Kararı tüm ülkeler açısından bağlayıcıdır. Bununla birlikte, kararın sadece müzakere parametrelerini ortaya koyduğu, üye ülkelerin müzakerelerin sonunda üstlenecekleri taahhütlerin detaylarına yer vermediği dikkate alınmalıdır. Müzakere aşamasında üye ülkelerin öngörülen çerçevede kalınmak suretiyle en uygun pozisyonu almaları gerekmektedir.

Bir genel bölüm ve dört ekten oluşan Genel Konsey Kararı, esas itibarıyla dört temel konu üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu konular, tarım, sanayi ürünlerinde pazara giriş, hizmetler ve ticaretin kolaylaştırılmasıdır. Müzakerelerin genel çerçevesini belirleyen ve 2005 yılı Aralık ayı sonuna dek temel alınacak bir yol haritası niteliğini taşıyan metinde ayrıca, pamuk inisiyatifi, GYÜ'lere yönelik Özel ve Lehte Muamele, teknik yardım gibi Doha Raundu'nun ana teması olan "kalkınma" ile yakından bağlantılı konular üzerinde de durulmaktadır.

Kararda ayrıca, dört Afrika ülkesi Benin, Burkina Faso, Çad, Mali tarafından 2003 yılı Mayıs ayında, pamuk konusunda gündeme getirilen inisiyatife atıfta bulunularak, pamuğa verilen ticareti bozucu desteklerin kaldırılması amacıyla yürütülecek müzakerelerin de tarım müzakerelerinin bir parçası olacağı vurgulanmaktadır.

Genel Konsey Karar metninin Ek A bölümü tarım müzakerelerini içermekte ve iç destekler, ihracat sübvansiyonları ve tarife indirimlerine ilişkin prensipleri düzenlemektedir. Genel Konsey Kararının DTÖ Tarım Anlaşmasının disiplin altına aldığı, üç temel alanda öngördüğü çerçeveyi aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

İç destekler: Kararda, üretim ve ticareti bozucu olduğu kabul edilen desteklerde Doha Bakanlar Deklarasyonu kararları ile uyumlu bir şekilde önemli ölçüde indirim hedefi ortaya konulmuştur. Karar, bu tür desteklerde yapılan indirimde hedefin, daha çok destek veren ülkenin daha çok indirime gitmesi olduğuna dikkat çekmektedir.

GYÜ'lere özel ve lehte muamele hükmü kapsamında sağlanan esneklikler ve bu ülkelerin DTÖ Tarım Anlaşması kapsamında sahip olduğu esneklikler saklı kalmak kaydıyla, belirlenen çerçeve uyarınca, nihai bağlı AMS (Aggregate Measurement of Support) seviyesi, "de minimis" ve mavi kutu desteklerden oluşan genel destek miktarı üzerinden, ilk uygulama yılında ve uygulama dönemi boyunca %20 indirim yapılması karara bağlanmıştır. Belirlenen çerçeve uyarınca, oran verilmemekle birlikte "de minimis" oranında hem GÜ'ler hem de GYÜ'ler açısından indirim öngörülmekte, ancak tüm programlarını kaynak sıkıntısı içindeki ve küçük ölçekli tarım ile uğraşan çiftçilere (subsistence farming) aktaran GYÜ'lerin bu indirimden muaf tutulabileceği ifade edilmektedir.

Mavi kutu desteklerin kapsamı Genel Konsey Kararı ile üretim şartı aranmaksızın ödeme yapılabilecek şekilde genişletilmiş, mevcut DTÖ Tarım Anlaşmasında belirlenen çerçevenin aksine, bu tür destekler ilgili ülkenin toplam tarımsal üretiminin %5'i ile sınırlandırılmış ve indirime tabi kılınmıştır. Yeşil kutu desteklerde ise Karar, mevcut uygulamaları muhafaza etmekte, sadece bu tür desteklerin üretim ve ticareti hiç ya da çok az bozucu oldukları yönündeki kriterin gözden geçirilmesini hükme bağlamaktadır.

İhracat Sübvansiyonları: Genel Konsey Kararı, ihracat sübvansiyonlarının bir süre sonunda "credible end date" olarak ifade edilmektedir, bunların tamamen kaldırılmasını öngörmektedir. DTÖ Tarım Anlaşmasında ihracat sübvansiyonlarından sapma getiren tedbirler olarak nitelendirilen, ihracat kredileri ve gıda yardımları ve ihracatçı devlet teşekküllerinin uygulamaları konusunda da düzenlemeler öngörülmüş, bu kapsamda, geri ödeme süresi 180 günü aşan ihracat kredilerinin sübvansiyon etkisi yarattığı kabul edilerek bu tür uygulamaların kaldırılması, gıda yardımlarının ticari açıdan sakınca yaratmayacak şekilde disiplin altına alınması, ihracatçı devlet teşekküllerinin ticareti bozucu uygulamalarına ihracat sübvansiyonlarının kaldırılmasına paralel bir şekilde son verilmesi kararlaştırılmıştır.

Tüm ihracat sübvansiyonları uygulamalarında, GYÜ'lere, özel ve lehte muamele hükmünün bir gereği olarak daha uzun uygulama dönemi olanağı tanınmakta, ayrıca, tarım ürünlerinin ticaretinde taşıma ve nakliye giderleri ile ilgili olarak GYÜ'lere tanınan esnekliğin, ihracat sübvansiyonları tamamen kaldırılıp öngörülen disiplinler uygulamaya konulana dek devam edeceği ifade edilmektedir.

Pazara Giriş: Tarife indirimleri için bant yaklaşımı olarak bilinen, farklı tarife aralıklarının belirli süre zarfında, saptanacak oranlar üzerinden indirimine imkan tanıyan bir metod benimsenmiştir. Bağlı oranlar üzerinden uygulanacak tarife indirimlerinde, henüz kaç bant aralığı olacağı, bant aralıklarının hangi formül veya formüllerle ne oranda ineceği konusunda bir açıklık yoktur. Genel Konsey Kararında tarife indirimlerinde uygulanacak formülle esaslı bir indirimin amaçlandığı, yapılacak indirimler sonucunda yüksek tarifelerin daha yüksek, düşük oranlı tarifelerein daha az ineceği ifade edilmektedir. Tarife indiriminden EAGÜ'ler muaf tutulmuştur.

Pazara giriş konusunda hem GÜ hem de GYÜ'lerin yararlanacakları bir esneklik olarak "hassas ürün-sensitive product" kavramına yer verilmektedir. Bu kapsamda, müzakerelerde belirlenecek uygun sayıda tarife satırı için bu esnekliğin pazara girişin tarife indirimlerinin yanısıra tarife kotası açılmak suretiyle uygulanması imkanı getirilmekte, MFN (Most Favoured Nation) bazda açılmış olan tarife kotalarının ne şekilde genişletileceği hususu ise müzakerelere bırakılmaktadır. GYÜ'lere Özel ve Lehte Muamele kapsamında, tarife indirim oranı, bant sayısı, formül ve indirim metodu kapsamında sağlanacak esneklikler dışında, özel ürün esnekliği sağlanmakta ayrıca bu ülkelere belirlenecek şartlarda özel korunma önlemleri mekanizması uygulanması imkanı tanınmaktadır.

2.1.3. DTÖ İleri Tarım Müzakereleri ve Genel Konsey Kararının Ülkemiz Açısından Değerlendirilmesi

Tarım sektörümüzün geleceği açısından müzakereler büyük önem taşımaktadır. Dünya tarım ürünleri ticaretinin önümüzdeki yıllarda tabi olacağı kural ve disiplinleri belirleyecek olması nedeniyle, ülkemiz dahil tüm DTÖ üyesi ülkeler tarafından dikkatle izlenen müzakere süreci, tarım sektöründe GÜ ve GYÜ'ler arasında daha dengeli bir yapının tesis edilebilmesi açısından bir fırsat olarak değerlendirilmektedir.

Müzakere süreci, başlangıcından bu yana Dış Ticaret Müsteşarlığı koordinatörlüğünde ilgili Bakanlık ve kuruluş temsilcilerinin katılımıyla oluşturulan bir Ulusal Çalışma Grubu tarafından izlenmiştir. Ulusal Çalışma Grubu, müzakerelerin başlangıcından itibaren, gerektiğinde kapsamı genişletilmek üzere, ilgili Bakanlık, kamu kurum ve kuruluş temsilcilerinin katılımıyla düzenli olarak toplanmış ve ülkemiz görüşleri ve yapılacak açıklamalar kararlaştırılmış, her toplantı sonrasında ise grup üyeleri bilgilendirilmiştir.

Müzakereler ilerledikçe, müzakere konularını teknik detayda çalışacak daha alt gruplar oluşturma ihtiyacı hasıl olmuş, bu doğrultuda, teknik çalışma ve bilgi alışverişinin sağlanmasına yönelik alt çalışma grubu toplantıları düzenlenmiştir. Müzakere sonrası ortaya çıkacak uluslararası tarımsal ürünler ticaretinin, uzun dönemde tarımsal politikalarımız açısından taşıdığı önemin bilinci içinde hazırlanan müzakere önerimiz, Tarım Anlaşmasının yürürlüğe girişinden bu yana geçen süre içinde Anlaşmanın uygulanmasında karşılaşılan güçlükler, tarımsal destekleme politikalarımızda ortaya çıkan tarımsal reform ihtiyacının gerekleri, tarımsal üretim ve ihracat yapımızda taahhütte bulunulan dönemden beri meydana gelen değişiklikler dikkate alınarak tespit edilmiş, iç pazarın korunması müzakerelerin temel hedefi olarak benimsenmiştir.

Müzakerelere yönelik ülkemiz görüşü hazırlanırken, henüz Gümrük Birliğine dahil olmayan tarım alanında, tam üyelik perspektifi korunmak kaydıyla, AB'den bağımsız olarak hareket edilmiş, müzakere pozisyonumuz AB'ye olabildiğince paralel olmakla birlikte, tarım sektörümüzün öncelikleri doğrultusunda şekillendirilmiştir.

- <u>İhracat sübvansiyonlarında</u>, GÜ'lerce, elverişli bütçe imkanlarına bağlı olarak yüksek oranlarda uygulanan ihracat sübvansiyonlarının, belirli bir süre sonunda tamamen kaldırılmaları koşuluyla, kapsamlı indirimlerde bulunulması istenmiştir.

- <u>İç desteklerde</u>, asgari destek oranı üzerindeki indirime tabi iç desteklerde GÜ'lerce hacimli indirim yapılması, halihazırda herhangi bir kısıtlamaya tabi olmayan yeşil desteklerin, kriterlerinin güçlendirilmesi koşuluyla mevcut yapı altında devamı; ancak geniş bütçe olanaklarına sahip GÜ'lerce kullanılacak doğrudan ödeme şeklindeki bazı yeşil desteklerin muhtemel üretimi ve ticareti bozucu etkileri dikkate alınarak, bir üst limit getirilmek suretiyle sınırlandırılması önerilmiştir.

- Tarım ürünleri tarifelerinde ise, GÜ'lerin ihracat sübvansiyonları ve iç desteklerde, söz konusu uygulamaları tamamen kaldırmaları veya önemli oranda azaltmaları yönünde sağlayacakları tavizlere göre değerlendirmek üzere, GYÜ'lerin ilave tarife indiriminde bulunulması, olası bir tarife indiriminde GYÜ'lere hassas ürünlerini indirim kapsamı dışında tutabilme veya minimum düzeyde indirimde bulunabilme imkanı sağlanması, buna karşılık GÜ'lerden kapsamlı tarife indiriminde bulunmaları talep edilmiştir.

Müzakerelerde ele alınan her konu itibarıyla GYÜ'lere özel ve lehte muamele ülkemizce de sürecin ayrılmaz bir unsuru olarak görülmektedir. Ülkemiz açısından pazara giriş müzakere sürecinin en önemli unsurunu teşkil etmektedir. Bu alanda hassasiyetlerimiz her fırsatta dile getirilmiş, GÜ'lerce elverişli bütçe imkanlarına bağlı olarak yüksek oranlarda uygulanan ihracat sübvansiyonları ve iç desteklerde önemli indirime gidilmedikçe GYÜ'lerin ilave tarife indiriminde bulunmaması gerektiği ısrarla savunulmuştur. Olası bir tarife indiriminde GYÜ'lere hassas ürünlerini indirim kapsamı dışında tutabilme veya minimum düzeyde indirimde bulunma imkanı sağlayacak bazı esneklikler de özel ve lehte muamele kapsamında, müzakere pozisyonumuzun tamamlayıcı bir unsuru olarak yorumlanmış; bu amaçla, GYÜ'lere belirleyecekleri ürünleri tarife indiriminden muaf tutabilme veya bu ürünlerde minimum düzeyde indirim yapabilme esnekliğini savunan G-33 Grubuna ülkemiz de dahil olmuştur.

2.2. Uluslararası Kuruluşlarla İlişkiler

2.2.1 Üyesi Bulunduğumuz Uluslararası Kuruluşlarla İlişkilerimiz ve Yükümlülüklerimiz

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (TKB) gıda ve tarım konularında uluslararası düzeyde faaliyet gösteren birçok kuruluşun üyesidir. Bakanlığın üyesi bulunduğu uluslararası kuruluşlara ait bilgiler ve ülkemizin bu üyelikten sağladığı faydalar bu bölümün sonunda yer alan Çizelge 2. 1'de özetlemiştir.

Çizelge 2. 1. Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Üyesi Bulunduğu Uluslararası Kuruluşlar

Kuruluşun Adı	Yıllık Aidatı	Yasal Dayanağı	Kuruluşun Amacı	Sağlanan Faydalar
Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı ***(FAO)***	771.337.55 €, 748.987.37 $	11.02.1955 tarih ve 4405 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (BKK)	Gelişmekte olan ülkelere tarımsal kalkınma konusunda yardım sağlamaktır.	FAO Konferanslarında Bakan Düzeyinde alınan kararların ülkemiz açısından uygulanması önem arz etmektedir. Böylece dünya ülkeleri ile tarım, ormancılık, balıkçılık ve çevre konularında makro politikaların oluşturulması sağlanmaktadır. Bu çerçevede; çeşitli tarımsal konularda işbirliği yapılmaktadır. FAO bünyesinde yer alan komisyonlar ve ihtisas kuruluşları yanında Birleşmiş Milletler Bölgesel Komisyonlarından yararlanılmaktadır. FAO tarafından organize edilen çeşitli tarımsal konularda teknik eğitim ve toplantılara katılım sağlanmakta, danışman temin edilmekte ve bölgesel projeler uygulanmaktadır. FAO Teknik İşbirliği Programı (TCP) çerçevesinde ortak projeler yürütülmektedir. Uzmanlarımızca FAO bünyesindeki TCDC teknik işbirliği çerçevesinde çalışmalar yürütülmektedir. Bu çerçevede, ülkemizdeki deneyimli uzmanlar yurtdışında danışmanlık vermektedir. Bakanlığımızca uygulanması öngörülen yatırım projelerinin ön fizibilite çalışmaları, raporları ve projeleri FAO'ya hazırlatılmaktadır.
FAO Türkiye Temsilciliği	60.000 $	15.02.1982 tarih ve 8/4300 sayılı BKK	**1)**Türkiye'de FAO'yu temsil etmek, FAO ile irtibat hizmetlerini yerine getirmek ve ülkemizin üye olmadığı diğer bazı uluslararası kuruluşlardan gelen uzmanların ziyaretleri ile ilgili koordinasyonu sağlamaktadır.	1982 yılında T.C. Hükümeti ve FAO tarafından yapılan anlaşma gereğince Ankara'da FAO Türkiye Temsilciliği açılmıştır. Yukarıda 1 nci madde de belirtilen faydalar, FAO Türkiye Temsilciliği vasıtasıyla sürdürmektedir.

Kuruluşun Adı	Yıllık Aidatı	Yasal Dayanağı	Kuruluşun Amacı	Sağlanan Faydalar
FAO Şap Hastalığı Avrupa Mücadele Komisyonu	15.300.000 $	23.05.1955 tarih ve 6520 Sayılı Kanun	Avrupa' da Şap hastalığına karşı alınacak milli ve milletlerarası tedbirleri almaktır.	Ülkemizde ve bölgemizde hayvan hastalıklarında sorun olan şap hastalığının yok edilmesi için bu komisyon ile işbirliği yapılmaktadır. Türkiye'de ve yabancı ülkelerde düzenlenen konu ile ilgili toplantılara katılım gerçekleştirilmekte, eğitim amacıyla uzmanlar gönderilmekte, uzman temin edilmekte ve gerektiğinde şap aşısı sağlanmaktadır. Şap ile mücadele konusunda bölgemizdeki ülkelerle ülkemiz arasında koordinasyon sağlanmaktadır.
Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu ***(IFAD)***	100.000 $	02.01.2003 tarih ve 2003/5132 sayılı BKK	Gelişme yolundaki ülkelerde açlık ve kırsal alanda yoksullukla mücadele amacıyla gıda üretimini artırmak, kırsal kesimde yaşayanlara yeni iş ve gelir imkanları sağlamak, bu bağlamda özellikle yoksul halka yardıma dönük kırsal kalkınma projelerine düşük faizli ve uzun vadeli kredi sağlamaktır.	Ülkemizde çeşitli bölgelerde uygulanan ve uygulanması öngörülen entegre tarımsal kırsal kalkınma projelerine düşük faizli ve uzun vadeli krediler temin edilmektedir. Bu çerçevede ülkemizde çeşitli bölgelerde IFAD kaynaklı projeler yürütülmektedir. Tamamlanmış Projeler: •Erzurum Kırsal Kalkınma Projesi •I'nci Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projesi •Bingöl-Muş Kırsal Kalkınma Projesi •Yozgat Kırsal Kalkınma Projesi Hali Hazırda Yürütülen Projeler: •Ordu-Giresun Kırsal Kalkınma Projesi Gelecekte Yürütülecek Projeler: •Sivas-Erzincan Kırsal Kalkınma Projesi
Milletlerarası Akdeniz Yüksek Zirai Etüdler Merkezi ***(MAYZEM)***	93.615 €	24.01.1967 tarih ve 826 sayılı Kanun	Akdeniz ülkeleri arasında iktisadi olduğu kadar teknik bakımdan da tamamlayıcı bilgiler vermek ve zirai alanda uluslar arası işbirliği fikrini geliştirmektir.	MAYZEM, Akdeniz'de kıyısı bulunan ülkeler arasında tarımın geliştirilmesini amaçlayan bir bölgesel kuruluştur. Ülkemiz MAYZEM'in 7 kurucu üyesinden birisi olup, kuruluşa bağlı enstitülerde düzenlenen kısa ve uzun süreli eğitim programlarına ülkemizden kursiyer gönderilerek eğitimleri sağlanmakta ve uzman temin edilmektedir. MAYZEM'den sadece Bakanlığımız değil, üniversiteler de yararlanmaktadır.

Kuruluşun Adı	Yıllık Aidatı	Yasal Dayanağı	Kuruluşun Amacı	Sağlanan Faydalar
Uluslararası İpek böcekçiliği Komisyonu ***(ISC)***	4.350 €	15.08.1991 tarih ve 91/2150 sayılı BKK	Dünyada ipekböcekçiliğinin gelişmesini sağlamak problemlerin çözümüne yardımcı olmaktır.	Dünyada ipekböcekçiliğinin geliştirilmesi için kurulmuştur. Ülkemizde ipek böcekçiliğinin geliştirilmesi ile ilgili olarak işbirliği yapılmaktadır. Genellikle eğitim yardımı alınmaktadır. Ancak, Ülkemiz yeterince faydalanamadığından, 2004 yılı için üyelikten ayrılma hususunda Dışişleri Bakanlığına yazı yazılmıştır.
Dünya Veteriner Hekimleri Birliği ***(WVA)***	3.894 $	21.08.1961 tarih ve 1593 sayılı BKK	Dünyadaki veteriner hekimleri bir araya getirmek, yıllık kongreler düzenlemek suretiyle veteriner hekimliğinin çeşitli dallarında meydana gelen gelişmeleri üye ülkelerin bilgisine sunmaktır.	Hayvan sağlığı ile ilgili konularda teknik bilgi temin edilmektedir. Daha çok ülkemizdeki veteriner hekimliği meslek kuruluşları bu kuruluşla işbirliği yapmaktadır.
Uluslararası Bitki Koruma Teşkilatı ***(EPPO)***	32.600 €	28.05.1965 tarih ve 6/4713 sayılı BKK	Bitki hastalık ve zararlılarının giriş ve yayılmasını önlemek, mücadele etmektir.	Ülkemiz ile Uluslararası Bitki Koruma Teşkilatı (EPPO) ile fitosaniter düzenlemeler ve fitosaniter ürünlerin yol açtığı çevresel risklerin değerlendirilmesi konularında çalışmalar yapılmaktadır. Ülkemizin zengin bitki gen kaynaklarının korunması açısından alınan kararlar önem arz etmektedir.

Kuruluşun Adı	Yıllık Aidatı	Yasal Dayanağı	Kuruluşun Amacı	Sağlanan Faydalar
Uluslararası Tohum Test Birliği ***(ISTA)***	5.823 CHF	22.09.1965 tarihli Makam Oluru	Tohumluklardan numune alınmasında, tohumlukların kalite kontrollerinde standart geliştirmek, yayınlamak ve bu standartları, uluslararası ticareti yapılan tohumluklar için uygulamak üzere tekbiçimli hale getirmek ve tohumculuk ilmi ve teknolojisi konusunda her alanda araştırma yapmaktır.	Ülkemiz tohumculuk sektörünü geliştirmek amacıyla sözkonusu birlik ile işbirliği yapılmaktadır. Türkiye Tohumculuk Endüstrisi Birliği çatısı altında faaliyet göstermektedir. ISTA sertifikalı tohumlar uluslararası ticarette büyük önem taşımaktadır. Ülkemizde 1962 yılından itibaren 8 bitki türüne ait tohumluklara ISTA sertifikası verilmektedir.
UNESCO Türkiye Milli Komisyonu	700.000.000 TL	25.08.1949 tarih ve 3/9862 sayılı İcra Vekilleri Heyeti Kararnamesi	Türkiye'de ülkesel anlamda halk sağlığı eğitiminin geliştirilmesine çalışmak.	UNESCO ile işbirliği halinde toplumun ve bireylerin sağlığında önemli bir yeri olan beden, ruh, çevre ve iş yeri temizliği konularında çalışmalar yapılmaktadır. Çevre sağlığı, güncel sağlık konuları, işçi sağlığı, iş güvenliği, meslek hastalıkları, iş kazaları, iş mevzuatı gibi konularda eğitim çalışmaları yapılmaktadır.
Uluslararası Salgın Hayvan Hastalıkları Ofisi ***(OIE)***	42.940 €	12.08.1928 tarih ve 7029 sayılı kararname	Üye ülkelerdeki salgın hayvan hastalıkları hakkında bilgi toplamak, her 15 günde bir yayımlamak, çıkacak olan hastalıklarla ilgili uyarıda bulunmak, etkin mücadele yöntemleri araştırmak, geliştirmek ve önermektir.	OIE Merkezi Paris'te bulunan ve dünyada hayvan hastalıklarının önlenmesini amaçlayan bir kuruluştur. Ülkemizdeki hayvan hastalıklarının önlenmesi, dünyadaki hayvan hastalıklarının takibi ve hastalık tedbirlerinin alınması amacıyla işbirliği yapılmakta ve düzenlenen toplantılara katılım sağlanmaktadır. OIE bültenlerinde yayımlanan hayvan hastalıklarına ilişkin raporlar tüm dünyada hayvan sağlığı açısından izlenmekte ve hastalık bulunduğu belirtilen ülkenin ticareti olumsuz etkilenmektedir.

Kuruluşun Adı	Yıllık Aidatı	Yasal Dayanağı	Kuruluşun Amacı	Sağlanan Faydalar
Dünya Sağlık Örgütü ***(WHO)*** Akdeniz Zo- onoz Kontrol Merkezi	20.000 $	19.02.1980 tarih ve 8/359 sayılı BKK	Akdeniz ülkelerinde zoonoz kontrol faaliyetlerini güçlendirmektir.	Hayvanlardan insanlara geçen hastalıkların önlenmesi amacıyla işbirliği faaliyetleri yürütülmektedir. Bu çerçevede düzenlenen eğitim programlarına ve toplantılara katılım gerçekleştirilmektedir.
Bitki Gen Kaynakları Avrupa İşbirliği Programı ***(ECP/GR)***	7.185 €	02.08.2002 tarih ve 4652 sayılı BKK	Üye ülkeler arasında bitki gen kaynaklarının muhafazası ve kullanılması konusunda yapılan çalışmaları aktif bir işbirliği çerçevesinde aşamalı olarak geliştirmektir.	Dünyadaki gen kaynaklarının korunması maksadıyla kurulan bu kuruluşa dünyada önemli bir gen kaynağı olan ülkemizdeki gen kaynaklarının korunması ve yeni gen kaynaklarının temini için iş birliği yapılmaktadır. Bu çerçevede düzenlenen eğitim programlarına ve toplantılara iştirak edilmektedir.
Milletlerarası Biyolojik Mücadele Teşkilatı ***(OILB)***	2.300 €	20.04.1962 tarih ve 400 sayılı BKK	Bitki koruma alanında biyolojik mücadelenin geliştirilmesini sağlamak ve uluslararası iş birliğini hızlandırmaktır.	Organik tarımın önem kazandığı günümüzde ülkemizdeki biyolojik mücadelenin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi maksadıyla sözkonusu teşkilat ile işbirliği yapılmaktadır. Bu çerçevede düzenlenen eğitim programlarına ve toplantılara katılım sağlanmaktadır.

Kuruluşun Adı	Yıllık Aidatı	Yasal Dayanağı	Kuruluşun Amacı	Sağlanan Faydalar
OECD Traktör/Kod ve Tohum/Kod Sistemleri	8.199.74 €	03.04.1961 tarih ve 293 sayılı BKK	OECD Traktör/Kod ve Tohum/ Kod Sistemleri ile bu girdilerin dünya ticaretindeki standartlarının oluşturulmasını sağlamaktır.	1969 yılından bu yana yetkili merkez olan Tarım Bakanlığı, traktörlerin resmi testleri için OECD traktör kod ve sistemleri doğrultusunda görev yapmaktadır. Traktörlerin egzoz emisyonu, traktör elektrik sistemi performansı, EMC ve imalatçı istekleri doğrultusunda kodlama çalışmaları yürütülmektedir. Testlerin güncellenmesi, değişiklik teklifleri ve yeni metot önerileri konularında çalışılmaktadır. Ülkemizde traktörlerin ISO standardı ile paralel olarak kalite sistemi kurulması ve bu sistemin OECD standart kodlarına uyumlu olması gerekir. Ülkemiz tohumculuk konusunda 1968 yılından beri OECD'nin üyesi olup, bazı tarım ürünlerinde OECD tohum sertifikasyon test sistemine dahildir. Bakanlığımız ihracat amaçlı OECD sertifikası düzenlemeye yetkili tek kuruluştur, ihracatımız OECD sertifikası ile yapılmaktadır. OECD katkı payının ödenmemesi ve "OECD Tohum/Kod ve Sistemi"nden ayrılınması durumunda ülkemizin tohumluk ihracatı yapması mümkün değildir.
Doğu ve Orta Avrupa'da Balıkçılığın Geliştirilmesi İçin Uluslararası Organizasyon ***(EUROFISH)***		15.01.2002 tarih ve 2002/3573 sayılı BKK	Üye ülkeler arasında bölgedeki su ürünleri ile ilgili ilişkileri geliştirmektir.	EUROFISH ile işbirliği çerçevesinde balık pazarlama ve ticaretinin iyileştirilmesi, bölgedeki su ürünleri üretiminin geliştirilmesi ve modernizasyonu, daha dengeli su ürünleri kaynaklarının sağlanması konularında katkılar sağlanmaktadır. Altyapı ve insan kaynakları geliştirilmesi projelerine teknik destek sağlanmaktadır.

Kuruluşun Adı	Yıllık Aidatı	Yasal Dayanağı	Kuruluşun Amacı	Sağlanan Faydalar
Atlantik Ton Balıkları ***(ICCAT)***	43.450.50 €	BKK' nın çıktığı ve kanunlaşmak üzere TBMM'ye gönderildiği Dışişleri Bakanlığınca bildirilmiştir.	Ton (orkinos) balıklarının korunması, ticareti ve sürdürülebilir şekilde faydalanılması konusunda işbirliği yapılmasını sağlamaktır.	Dünya'da Orkinos avcılığı ve ticareti ICCAT kararları doğrultusunda, ülkeler için belirlenen kota miktarları üzerinden yapılmaktadır. Ülkemiz ICCAT'a üye olmadığından ancak gözlemci statüsü ile toplantılara katılmaktadır. Ülkemizde uzun yıllardan beri orkinos avcılığı yapılmakta ve avlanan orkinosların % 100'ü ihraç edildiğinden bu balık önemli bir ihraç ürünümüzdür. Tam üye olunduğu taktirde Türkiye'ye daha fazla avlanma kotası tesis edilecek ve kuruluşta alınan kararlarda daha fazla söz sahibi olunacaktır.
Türk Veteriner Hekimleri Birliği Avrupa Veteriner Hekimleri Federasyonu ***(FVE)***	WVA'ya ödeme yapıldığından, ayrıca ödeme yapılmamaktadır.	10.12.2001 tarih ve 2001/3465 sayılı BKK	Havyan Sağlığı alanında hastalıklarla mücadele etmektir.	Ülkemizin hayvan sağlığı alanında AB'ye uyumu için FVE ile işbirliği yapılmaktadır. Bu çerçevede, toplantılara katılım sağlanmakta, teknik bilgiler ve mevzuat uyum bilgileri temin edilmektedir.

2.2.2. Uluslararası Kuruluşlar Tarafından Desteklenen Projeler

A. FAO ile ilişkiler çerçevesinde Türkiye'de yürütülen projeler

Ulusal Teknik İşbirliği Programı (TCP) Projeleri

- *Gıda Kalite ve Güvenlik Sistemlerinin Güçlendirilmesi Projesi* FAO tarafından onaylanmış olup, 209 000 ABD Doları tutarında bir bütçe ayrılmıştır.

- *Organik Tarımın Geliştirilmesine İlişkin Proje Formülasyonu ve İlgili Türk Mevzuatı ile Uyumlandırılması Projesi* (Projenin 135.000 ABD Doları'na çıkarılarak bir süre daha devam etmesi öngörülmektedir.)

Bölgesel Teknik İşbirliği Programı (TCP) Projeleri

- *Sera Ürünlerinin Entegre Üretimi ve Koruma Yönetimi Projesi* (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı-TAGEM, 396.000 ABD Doları, Ocak 2002-Eylül 2003, 18 ay sürecek Proje devam etmektedir.)

- *KEİ Üyesi Devletlerin Bölgelerarası ve Bölge içi Tarımsal Ticaretinin Kurumsal Yönden Kuvvetlendirilmesinin Kolaylaştırılması Projesi* (KEİ Sekreteryası Koordinatör ve Danışman Bakanlığımızdan belirlenecektir, 342.000 ABD Doları, Temmuz 2002-Haziran 2003, 12 ay, sadece bir workshop yapılmış olup, beklemektedir.)

- *Trakya Bölgesi için Şap Hastalığı ve Diğer Salgın Hayvan Hastalıklarının Kontrolü Projesi* (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Türkiye-Yunanistan-Bulgaristan, 310.000 ABD Doları, 2 yıl, Kasım 2004'e kadar uzatıldı.)

- *Gıda Güvenliği İçin Bölgesel Programın Oluşturulması ve Uygulanması Açısından ECO'ya Destek Projesi* (309.000 ABD Doları, 4 ay Şubat 2004'de bitmiş olması gerektiği halde herhangi bir faaliyet görülmemektedir.)

- *Doğu Akdeniz'de Balıkçılık, İstatistik ve Bilgi Sistemi (MEDFIsis) Projesi*, Kıbrıs (Güney Dahil), Suriye, Mısır, Lübnan ve Türkiye 357.000 ABD Doları (Bu para ülkeler arasında bölünecektir Aralık 2004'de sona erecektir.)

B. FAO'ya teklif edilen ve kısa vadede onaylanması beklenen Teknik İşbirliği Programı (TCP) Projeleri

Ulusal Teknik İşbirliği Programı (TCP) Projeleri

- *Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Uzaktan Algılama-Merkezi Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi* (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı-TAGEM 310.000 ABD Doları, 2 Yıl) (En fazla önceliği olan projedir.)

- *Iğdır -Aralık Rüzgar Erozyonu Projesi* (Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 130.000 ABD Doları, 6 ay organik tanm projesine öncelik verildiği için bekletilmektedir.)

- *İpekböceği Hastalığı Nosema İçin Acil Yardım Projesi* (Bursa'daki KOZABİRLİK ilgilenmekte olup, projenin revize edilmesi gerekmektedir.)

- *Tarım Sektöründe Kuraklık ile Mücadelede Erken Uyarı ve İzlenmesi Projesi (* Proje beklemektedir.)

Bölgesel Teknik İşbirliği Programı (TCP) Projeleri

- *Ekonomik Açıdan Önemli Yabani Türlerin Yerinde Korunumu İçin En İyi Uygulamaların Tasarım, Test ve İncelenmesi Projesi* (UNEP-GEF, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Çevre Bakanlığı, Orman Bakanlığı, Türkiye-Mısır-Fas-Lübnan, 592.000 ABD Doları, 15 ay).

- *"Baklagillerde Orobanche Zararlı Otu ile Mücadele Üzerine Eğitim" konulu FAO Bölgesel Teknik İşbirliği Projesi* (Son duruma göre Türkiye, İran ve Mısır proje kapsamından çıkartılmıştır.)

C. FAO'ya teklif edilen ve uzun vadede onaylanması beklenen Teknik İşbirliği Programı (TCP) Projeleri

Ulusal Teknik İşbirliği Programı (TCP) Projeleri

- *Sulama Danışma Servisleri Projesi* (Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Beklemede)

- *Balıkçılık Proje Fikirleri Mersin Balığı Kaynak Kontrol Projesi* ile ilgili proje Dokümanı Formülasyonu.

D. IFAD'dan sağlanan kaynaklarla yürütülen projeler

Halihazırda Yürütülen Proje

- *Ordu-Giresun Kırsal Kalkınma Projesi* (1997-2003, 59.7 Milyon ABD Doları).

Gelecekte Yürütülecek Proje

- *Sivas-Erzincan Kırsal Kalkınma Projesi* (Proje Tutan: 28 milyon ABD Doları, Süresi: 2003-2009 (7 yıl), Dış Kaynak: 17 milyon ABD Doları IFAD, 6.5 milyon ABD Doları OPEC, 3 milyon ABD Doları T.C., 1.5 milyon ABD Doları çiftçiler)

- *Rize-Gümüşhane-Bayburt Kırsal Kalkınma Projesi*

E. Dünya Bankasından sağlanan kaynaklarla yürütülen projeler

Halihazırda Yürütülen Projeler

- *Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi (*2003-2009,40 Milyon ABD Doları) (20 milyon ABD Doları Kredi, 7 milyon ABD Doları GEF hibesi, 7 milyon ABD Doları iç kaynak) Samsun-Amasya-Tokat-Çorum-Sivas-Kayseri illerindeki 28

mikro havzada uygulanması öngörülmekte olup, ikraz müzakereleri devam etmektedir.

- Tarım Reformu Uygulama Projesi (ARIP)

2000 yılına gelindiğinde tarımda yapısal reform çalışmaları yeniden ve kapsamlı bir biçimde başlatılmış; uluslararası kuruluşların desteği ile başlatılan istikrar ve yapısal uyum programı kapsamında ekonominin birçok sektöründe olduğu gibi tarım sektöründe de reform çalışmaları gündeme gelmiştir. Bu kapsamda mevcut destekleme politikalarının kaldırılması ve doğrudan gelir desteği uygulamasına geçileceği taahhüt edilmiştir.

Tarım Reformu Uygulama Projesi, tarım sektöründe uygulanmaya çalışılan kapsamlı reformun ilk ayağına destek sağlanması için tasarlanmıştır. Proje kaynaklarının büyük bölümü transfer niteliğinde olup; uygulamaya konulan çalışmalar nedeniyle sektöre aktarılan kaynaklardaki azalmanın bir ölçüde giderilmesi hedeflenmiştir. Projenin uygulanması için gerekli finansmanı sağlamak amacıyla, Dünya Bankası'ndan 12.07.2001 tarihinde 600 milyon ABD Dolar tutarında 4631-TU no.lu kredi sağlanmıştır.

Tarım Reformu Uygulama Projesi, uygulamaya konulan tarım reformu faaliyetlerine destek olmak ve tarım sektörünü güçlendirmek üzere, dört ana bileşenden halinde tasarlanmıştır. Projenin A Bileşeni, çiftçilere sağlanan sübvansiyonların, kredi ve fiyat desteklerinin kaldırılmasının kısa vadedeki olası olumsuz etkilerinin azaltılması ve verimli üretim modellerine geçişin kolaylaştırılmasını amaçlamaktadır. Bu kapsamda; Doğrudan Gelir Desteği (DGD) ödemelerinden yararlanacak çiftçilerin belirlenmesi ve ödemelerin belirli bir plan dahilinde yapılmasının sağlanması; bu desteğin sağlanabilmesi için, ülke çapında bir çiftçi kayıt sisteminin kurulması; bu sistemi desteklemek üzere tapu kayıtlarının bilgisayar ortamına aktarılarak, otomasyonun sağlanması konularında gerekli teknik yardım, eğitim, yazılım ve donanımın teminine yönelik çalışmalar sürdürülmektedir.

Projenin B Bileşeni kapsamında arz fazlası olan ürünlerde, çiftçilerin alternatif ürünlere yönelmelerinin sağlanması amaçlanmıştır. Bu çerçevede; yüksek sübvansiyonlu ve arz fazlası olan ürünlerin (fındık, tütün) üretiminden, daha sürdürülebilir nitelikteki ürünlere geçişin sağlanması; geçiş döneminde oluşan çiftçi maliyetlerinin bir kez olmak üzere karşılanması; Fındık ağaçlarının sökülmesi, alternatif ürünler için girdi ödemelerinin ve geçiş döneminde tarlaların hazırlanmasına ilişkin çiftçilere yapılacak olan hibe ödemelerinin finanse edilmesi planlanmıştır.

Projenin C Bileşeni ile, Tarım Satış Kooperatifleri'nin (TSK) ve Tarım Satış Kooperatif Birlikleri'nin (TSKB) yeniden yapılandırılması ve özerkleştirmesiyle, kendi üyelerinin sahipliğinde üyelerine hizmet eden kuruluşlara dönüştürülmesi ve tarım ürünlerinin pazarlanması ve işlenmesinde devletin rolünün azaltılması hedeflenmekte olup, TSK'ların mali özerkliğinin ve bağımsızlığının sağlanması ve üyesi oldukları TSKB'ler üzerindeki mülkiyet haklarını kullanma yeteneklerinin arttırılarak asli fonksiyonlarına dönmelerinin sağlanması; TSK'ların üye çiftçiler adına ürünleri satma, işleme ve üye çiftçilere girdi sağlama yeteneklerinin

arttırılması; Bu amaçlara ulaşmak için TSK'ların yeniden yapılandırılması, personel azaltılması ve kapasite oluşturma yardımı yapılması; Proje kapsamına alınan TSKB'lerin, TSKB/TSK kanununa göre TSK'lara sağlamakla yükümlü olduğu pazarlama ve işletme hizmetleri konusunda kapasitelerinin arttırılması, katılan TSKB'lere yeniden yapılanma, gider azaltma, kapasite oluşturma ve iş geliştirme yardımının ikraz kaynaklarından sağlanması üzerinde çalışmalar gerçekleştirilmektedir.

Projenin D Bileşeni kapsamında; eğitim de dahil olmak üzere, hizmetlerin finansmanı yoluyla, Proje kapsamında gerçekleştirilecek faaliyetler ve programlar için ülke çapında bir kamuoyu bilgilendirme kampanyasının tasarımı ve uygulaması; Başta tarım sigortası olmak üzere programla ilgili faaliyetlere ilişkin teknik desteğin ve danışmanlık hizmetlerinin sağlanması; malların, servislerin ve ilave işletme giderlerinin finansmanı yoluyla, Proje uygulanmasının izlenmesi ve değerlendirilmesinde Proje Koordinasyon Birimine destek sağlanması; dış denetim hizmetleri ve eğitim de dahil olmak üzere, malların ve hizmetlerin finansmanı yoluyla, izleme ve değerlendirme, satın alma ve mali yönetim faaliyetleri konularında, Projenin yönetimi ve uygulanmasında, PKB ve PUB'lara destek sağlanması planlanmış ve bu yönde çalışmalar başlatılmıştır.

Projenin başarıyla uygulanması sonrasında tarım sektörünün ihtiyaç duyduğu kapsamlı reform çalışmalarının hayata geçirilebilmesi için gerekli ortamın yaratılması ve bu çalışmaların uluslararası finansman kuruluşlarından sağlanacak desteklerle ivedilikle başlatılması hedeflenmiştir.

Proje telafi edici yapısına rağmen, uygulanmakta olan politikalarla doğrudan ilişkilendirilerek kamuoyu tarafından büyük ölçüde eleştirilmiştir. Bu eleştirilerin bir uzantısı olarak Hükümet, sektöre yönelik politikalarında olduğu gibi, Projede de bazı değişiklikler yapılmasına karar vermiştir.

Dünya Bankası usulleri uyarınca, Projenin yarı dönem değerlendirmesi 20-31.10.2003 tarihleri arasında yapılmıştır. Yarı dönem değerlendirmesi sırasında projenin amaç ve hedefleri doğrultusunda gerçekleştirilen işler ve ulaşılan noktalar değerlendirilmiştir. Bugüne kadar işlemeyen bileşenlerle ilgili değerlendirmeler sonucunda, uygulama döneminin kalan kısmında hükümetin yeni uygulaya koyduğu politikalar çerçevesinde bu bileşenlerden tasarruf edilebilecek kaynakların mevcut diğer ya da yeni bileşenlere aktarılması hususları karara bağlanmıştır.

Projenin, A Bileşeni (DGD için Çiftçi Kayıt Sistemi oluşturulması) ve B Bileşeni (Alternatif Ürün Programı) kapsamında kullanılan ikraz kaynakları % 1'in altında olmuştur. Çiftçi Kayıt Sisteminin arazi kayıtlarına dayalı olması, ancak bu amaçla kullanılabilecek altlıkların sağlıklı olmaması nedeniyle, Bileşenin bütçesi Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün yapacağı çalışmalarda kullanılmak üzere artırılmıştır.

Projenin kalan süresi ve yapılması planlanan işlerin gerektirdiği süre karşılaştırıldığında özellikle B Bileşeni için önemli revizyonların gündeme getirilmiştir. Mevcut çalışmalara ilave olarak kırsal kalkınma uygulamaları, arazi

toplulaştırma faaliyetleri ve lisanslı depoculuk çalışmaları proje kapsamına dahil edilmiştir.

D Bileşeni altındaki tanıtım faaliyetlerinin devam ettirilmemesi öngörülmüş, bu bileşen kapsamında yapılan araştırmaların kapsamı daraltılmıştır. Projenin ikraz anlaşmasının, yukarıda tanımlanan çerçevede, Eylül ayı içinde tadil edilmesi beklenmektedir.

F. JICA tarafından uygulanması öngörülen proje

Doğu Karadeniz Bölgesi Tarımsal Üretim ve Teknik Destek Projesi (Şifahi Anlaşma sağlanmış olup, ön etüt devam etmektedir.)

2.2.3 Dünya Gıda Zirvesi

Türkiye, 1996 yılında Roma'da yapılan Dünya Gıda Zirvesi (WFS) yükümlülüklerini yerine getirmek için gayret içerisindedir. Zirveden bu yana ‘gıda güvencesi’ ve ‘gıda güvenliği’ konuları sadece ülkemizin değil dünya gündeminin de önemli bir bölümünü oluşturmaktadır.

Dünya Gıda Zirvesi Roma Deklarasyonunda üye ülke liderlerinin de katılımı ile gıda güvencesi geniş bir yeri oluşturmuştur. Bu çerçevede Türkiye, sahip olduğu doğal kaynakların etkin ve sürekli olarak kullanılması, barışın sağlanması, gıda güvencesizliğinin giderilmesi, sürdürülebilir tarımsal üretim ile dünya gıda güvencesine katkıda bulunmayı ilke edinmektedir.

Tarım Sektörü, Cumhuriyetimizin kuruluşundan günümüze kadar ekonominin temel unsuru olmuş, ancak 1960'tan sonra gelişme önceliğinin sanayi sektörüne kaydırılmasından ve diğer sektörlerin buna paralel olarak gelişmesinden sonra ekonomi içindeki oranı zaman içinde azalmaya başlamıştır.

Bugün dünyanın en önemli sorunlarından birisi 7 milyarı aşan dünya nüfusunun nasıl besleneceğidir. Gıda Güvenliği, gıda güvencesinin en önemli bileşenidir. İnsanların her zaman güvenilir gıdaya sahip olma hakkı bulunmaktadır. "Çiftlikten Sofraya Gıda Güvenliği" çerçevesinde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatı vasıtasıyla üreticilere, sanayicilere ve pazarlayıcılara iyi tarım uygulamaları, iyi hasat uygulamaları, iyi imalat uygulamaları ve tarımsal kayıpların azaltılması konularında eğitim ve yayım çalışmaları yapılmaktadır. Tarım-Sanayi entegrasyonu, sürdürülebilir gıda güvencesinde önemli bir projedir. Bu çerçevede özellikle kırsal bölgelerde sosyal refah sağlanacaktır.

Roma'da gerçekleştirilen Dünya Gıda Zirvesinde açlığın kaynağını yok etmek amacıyla programlar geliştirilmiş, 2015 yılında gıda yetersizliği olan ülkelerde, gıda standardını yükseltmek amaçlanmış ve söz konusu eylem planı kabul görmüştür.

Etkin bir Gıda Güvencesi yerleştirmek amacıyla, ülkemizde "GIDA GÜVENLİĞİ EYLEM PLANI " hazırlanarak uygulamaya konmuştur. Gıda ile ilgili hükümler içerisine Risk analizi, Kritik Kontrol Noktaları ve Tehlike Analizleri (HACCP) sistemi ve İyi Üretim Uygulamaları (Kalite Güvence Sistemi) yerleştirilmiştir.

2.2.4 Dünya Gıda Programı

Bilindiği üzere, 1963 yılında Roma'da kurulan Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı, Birleşmiş Milletler (BM) sisteminin, ihtiyaç içinde bulunan ülkelere doğrudan gıda yardımı yapan organıdır. Dünyanın çeşitli ülkelerinde çalışan 9000 kişilik personeliyle, şu anda BM sisteminin en büyük kuruluşudur.

Dünya Gıda Programı (WFP), 1968-1998 yılları arasında Türkiye'ye gıda yardımı yapmak amacıyla bir temsilcilik bulundurmuştur. Program, 1998 yılında Türkiye'nin daha fazla gıda yardımına ihtiyacı olmadığı düşüncesiyle kendi isteğiyle temsilciliğini kapatmıştır. Irak'taki savaş durumundan dolayı Irak halkının ihtiyaç duyduğu gıda yardımlarını Türkiye'den tedarik etmek amacıyla yeniden bir temsilcilik açmak için müracaatta bulunmuştur. Temsilcilik açılmasıyla ilgili müzakereler tamamlanarak 15.07.2003 tarihinde anlaşma imzalanmış ve 15.09.2003 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

WFP, Irak haricindeki ihtiyaç sahibi ülkelere Ocak-Haziran 2003 döneminde toplam 410.500.000 ABD Doları bedelle 1.804.058 ton gıda yardımı yapmıştır. Program, 1993 yılından beri Türkiye'den değişik miktarlarda bakliyat, un, bitkisel yağ, bisküvi ve bulgur satın almış ve ihtiyaç sahibi ülkelere ulaştırmıştır.Türkiye, WFP'nin geleneksel tedarikçisi konumundadır. Ülkemizden 36 şirket Programın sürekli tedarikçiler listesindedir.

WFP'nin bütçesi ile yardımları için gereken katkılara belli başlı donör ülkeler tarafından karşılanmaktadır. Programa 1993 yılında ilk olarak ülkemiz tarafından 120.000 ABD Doları bir katkı yapılmıştır. Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD)'a daha önce ödemeyi taahhüt ettiğimiz yüksek katkı paylarının azaltılması için sözkonusu kuruluşla müzakereler sürdürülmektedir. IFAD'dan sağlanabilecek indirimlerin WFP'ye yönlendirilmesi mümkün olursa ülkemiz de programın donör ülkeleri arasında yer alabilecektir.

Şartların uygun olması durumunda WFP'nin Türkiye'de bir lojistik destek merkezi açması da gündeme gelebilecektir. Bu takdirde bu merkezin ihtiyacı olan malzemenin de ülkemizden sağlanması mümkün olabilecektir.

Program, buğday ve tahıl öğütme, istihkam hizmetleri, pilotluk, kaptanlık, mayın temizleme alanlarında ülkelerde stand-by anlaşmaları imzalamak ve teknik eleman istihdam etmek suretiyle işbirliğini geliştirmeye çaba sarf etmektedir. Ülkemizle de, Örgüt için gerekli alanlarda personel ve teknisyen sağlanması için bu tür anlaşmalar imzalanması sözkonusu olabilecektir.

2.3. Türkiye'nin Tarım Alanında Avrupa Birliği İle İlişkileri Ve Uyum Çalışmaları

Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde öncelikli ve en sorunlu konuların başında tarım sektörü gelmektedir. Tarım alanında en önemli konu ise, Türk tarımının Ortak Tarım Politikasına uyumudur. Tarım ve Köyişleri Bakanlığında (TKB), Avrupa Birliği mevzuat ve uygulamalarına uyum çalışmaları diğer bakanlıklarda olduğu gibi Avrupa Birliği Genel Sekreterliği ile TKB ilgili birimleri tarafından yürütülmektedir.

Türkiye'de Ortak Tarım Politikası mevzuatının ve uygulamalarının, Avrupa Birliği sistemine uygun yeterli bir altyapı oluşturulmadan gerçekleştirilebilmesi mümkün görülmemektedir.

Ülkemiz uyum sağlamakla yükümlü olduğu, 80 bin sayfa civarında olduğu bildirilen Avrupa Birliği mevzuatının, tarımla ilgili kısmının 4000 adet ve yaklaşık 40.000 sayfadan oluştuğu dikkate alındığında, TKB'nin mevzuat uyum yükünün diğer Bakanlıklara göre çok fazla olduğu görülmektedir. Tarım ile ilgili ana mevzuatın yanı sıra, ekleri ve değişiklikleri de göz önüne alındığında, ülkemiz tarım mevzuatının Avrupa Birliği tarım mevzuatına uyumu oldukça zor, kapsamlı ve yoğun bir çalışmayı gerektirmektedir. Bunun yanı sıra Türkiye'de tarım politikalarının oluşturulması sürecinde çok başlılık olması, dolayısıyla tarım mevzuatının bir kısmının diğer bakanlıkların yetki ve sorumluluğunda olması özellikle yasa çalışmalarında TKB tarafından gerekli hazırlıkların tamamlanmasına rağmen, belirlenen sürede sonuç alınmasını engellemiştir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyumu ile ilgili çalışmaları, 9 Aralık 1999 yılında Helsinki Zirvesinde Avrupa Birliği adaylığımızın açıklanmasından sonra hız kazanmıştır. Avrupa Komisyonu'nun 8 Mart 2001 ve 26 Mart 2003 tarihli iki ayrı Katılım Ortaklığı Belgesi ile adaylık sürecinde izlemesi gereken yol haritası ortaya konmuştur. Bunun yanı sıra her yıl yayınlanan İlerleme Raporları ile de gelişmeler değerlendirilmektedir. Bu belgelere cevap mahiyetinde hazırlanan ülkemizin görev ve sorumluluklarının yerine getirilmesini taahhüt ettiği iki ayrı Ulusal Program 24 Mart 2001 ve 24 Temmuz 2003 tarihlerinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Katılım Ortaklığı Belgeleri ile Avrupa Komisyonu'nun tarım ile ilgili olarak Türkiye'den talep ettiği kısa ve orta vadeli öncelikler ile Ulusal Program ile Avrupa Birliği'ne taahhüt edileni kısa ve orta vadeli hedefler Ek I'de sunulmaktadır.

Helsinki Zirvesinden sonra Türkiye ile Avrupa Birliği arasında uyumu kolaylaştırmak ve AB ile ilişkilerde koordinasyonu sağlamak amacıyla kurulan AB Genel Sekreterliği bünyesinde 2000 yılında AB ile ortak çalışmalar yürüten Tarım ve Balıkçılık Alt Komitesi çerçevesinde 8 Alt Komite oluşturulmuştur. Ulusal Programın Tarım ve Balıkçılık bölümlerinde belirtilen mevzuata uyum çalışmalarını planlamak ve gerçekleştirmekle sorumlu bu Alt Çalışma Grupları, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği tarafından Haziran 2004 tarihinde yapılan bir düzenleme ile sayıları 7'ye düşürülerek yeniden oluşturulmuştur.

Bu Alt Çalışma Grupları sırasıyla:

1) Yatay Konulara İlişkin Düzenlemelere Uyum Alt Çalışma Grubu
2) Veterinerlik Alt Çalışma Grubu
3) Bitki Sağlığı Alt Çalışma Grubu
4) Balıkçılık Alt Çalışma Grubu
5) Kontrol Alt Çalışma Grubu
6) Kırsal Kalkınma ve Ormancılık Alt Çalışma Grubu,
7) Ortak Piyasa Düzenlerine Uyum Alt Çalışma Grubu'dur.

Ulusal Program'da uyumlaştırılması taahhüt edilen Avrupa Birliği mevzuatının karşılığı Türk mevzuatının belirlenen sürelerde hazırlanarak yayınlanması için

Mevzuat Uyum Takvimi oluşturulmuştur. Bu çerçevede, her bir Alt Çalışma Grubu tarafından birer eylem planı hazırlanmıştır. Eylem planlarında ilgili Avrupa Birliği mevzuatının uyumlaştırılmasına ilişkin öncelikler belirlenmiştir. Taranan Avrupa Birliği mevzuatına karşılık gelen milli mevzuatımızdaki noksanlıklar tespit edilmekte, duruma göre yeni mevzuat çıkarılmakta veya mevcut mevzuat tadil edilmekte ve mevzuat uyumu için gerekli idari yapılanma önlemleri saptanmaktadır.

Bu çalışmalar sonucu, Ulusal Programda "Tarım ve Balıkçılık" müktesebatının üstlenilmesi ile ilgili olarak bugüne kadar çıkarılan başlıca mevzuat şunlardır:

- Hayvan Islahı Kanunu Mart 2001'de yürürlüğe girmiştir.

- Şeker Kanunu 4 Nisan 2001 tarihi itibariyle yasalaşmıştır.

- Sığırlarda Somatotropin Hormonunun Yasaklanması Hakkında Tebliğ 26.7.2003 tarih ve 25180 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

- Gıda Değeri Olan Hayvanları Uygulanması Yasaklanan Ve Belli Şartlara Bağlanan Hormon ve Benzeri Maddeler Hakkında Tebliğ 19.6.2003 tarih ve 25143 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

- Belirli Aktif Maddeleri İçeren Bitki Koruma Ürünlerinin Pazarlanması Ve Kullanımının Yasaklanmasına Dair Tebliğ 16.12.2003 tarih ve 25318 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

- Şeker Depolama ve Prim Ödemeleri Yönetmeliği 27.1.2004 tarih ve 25359 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

- Türk Gıda Kodeksi- Bal Tebliği 15.1.2004 tarih ve 25347 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

- Türk Gıda Kodeksi- Hayvansak Kökenli Gıdalarda Veteriner İlaçları Maksimum kalıntı Limitleri Tebliğinde Değişiklik Yapılması hakkında Tebliğ 11.2.2004 tarih ve 25370 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

- 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanununda, hayvan hareketleri, çiftlik kontrolleri ve rezidü izleme konularında Avrupa Birliği müktesebatına uyum amacıyla, 26.4.2001 tarih ve 4648 sayılı kanun ve 22.1. 2004 tarih ve 5074 sayılı Kanun ile değişiklik yapılmıştır.

- Deneysel ve Diğer Bilimsel Amaçlar İçin Kullanılan Deney Hayvanlarının Korunması, Deney Hayvanlarını Üretim Yerleri ile Deney Yapacak Olan laboratuarların Kuruluş, Çalışma, Denetleme, Usul ve esaslarına Dair Yönetmelik. 16.5.2004 tarih ve 25464 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

- Tarımsal Kaynaklı Nitrat Kirliliğine Karşı Suların Korunması Yönetmeliği 18.02.2004 tarihli ve 25377 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır.

- Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun 8 Ocak 2004 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunla ilgili 2 adet yönetmelik, "Çiftçi İstisnası Uygulama Esasları Yönetmeliği" ile "Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına Dair Yönetmelik" 12.08.2004 tarihli ve 25551 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Diğer yönetmelikler hazırlanmış ve Bakanlıkların görüşlerine sunulmuştur.

- 5179 sayılı Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun 5 Haziran 2004 tarihli ve 25483 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

- Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu 6 Temmuz 2004 tarih ve 25514 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

- Bitki Çeşitlerinin Tescil Edilmesine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik 13.8.2004 tarih ve 25552 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

- Ulusal Nitelikte Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşmenin Uygulanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik 06.8.2004 tarih ve 25545 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bunlara ilaveten; Veteriner Çerçeve Kanunu, Tarım Çerçeve Kanunu, Tohum Kanunu, Su Ürünleri Çerçeve Kanunu, Veteriner Çerçeve Kanunu, 6968 Sayılı Zirai Karantina Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ve 3285 Sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile ilgili hazırlıklar son aşamaya gelmiştir. Ulusal Program'da yer alan diğer yönetmelik ve tebliğlerle ilgili uyum çalışmaları da devam etmektedir. Çizelge 3.1'de mevzuat uyum çalışmalarının Eylül 2004 itibariyle durumu görülmektedir.

Çizelge 2.2. Ulusal Programda Uyumu Taahhüt Edilen ve Gerçekleşen Mevzuat

	Süresi Dolan	**Süresi Dolmayan**	**Toplam**
Çıkartılan	11	4	15
TBMM'de Bekleyen	-	1	1
Görüş İçin Bekleyen	11	15	29
Çalışmaları Süren	15	38	54
Henüz Ele Alınmayan	14	91	106
Toplam	51	149	200

Alt Çalışma Grupları, uyum çalışmalarının yanı sıra, Avrupa Birliği politikalarındaki ve yasal düzenlemelerindeki gelişmeleri de takip etmektedir.

Alt Çalışma Gruplarında Tarım ve Köyişleri Bakanlığı temsilcilerinin yanı sıra diğer kamu ve kuruluşlarından temsilciler, akademisyenler, sivil toplum ve özel sektör kuruluş temsilcileri de yer almaktadır. Burada yürütülen uyum çalışmalarının üst koordinasyonu Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Tarım ve Köyişleri Bakanlığındaki alt koordinasyonu ise bir müsteşar yardımcısı başkanlığındaki Tarım Teknik Komitesi ve Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı tarafından sağlanmaktadır. Söz konusu Gruplar tarafından gerçekleştirilen çalışmalar, her iki haftada bir düzenlenen Tarım Teknik Komitesi ile her üç haftada bir yapılan Uyum Üst Çalışma Kurulu toplantılarında değerlendirilmekte ve gerektiğinde belirli düzenlemelere yönelik kararlar alınmaktadır.

Yatay konulara ilişkin düzenlemelere uyum alt çalışma grubu

Entegre İdare ve Yönetim Sisteminin (IACS-Integrated Administration and Control System) altında, ÇKS-DGD, Arazi Parsel Tanımlama Sistemi, Ödeme Kurumu, Hayvan Kimlik Sistemi, Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (FADN-Farm Accountancy Data Network) ve Organik Tarım konuları yer almaktadır.

AB ile uyum sağlanabilmesi için, Entegre İdare ve Kontrol Sistemi (IACS), Coğrafi Bilgi Sistemi (GIS-Geographical Information System), Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (FADN) ile ilgili olarak Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) ile birlikte yapılan çalışmalar devam etmektedir. Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (FADN) benzeri bir sistem DİE tarafından 1998'de 8 ilde pilot proje olarak uygulanmış ve 2001 Genel Tarım Sayımı içinde yaklaşık 10.000 işletmede uygulanmış olup, elde edilen verilerin bilgisayar ortamına aktarılması çalışmaları sürdürülmektedir. Konu ile ilgili AB mevzuatı ve dokümanlar incelenerek bir rapor hazırlanmıştır. Mevzuat derleme çalışmaları ve tercümesi büyük ölçüde tamamlanmıştır. Temel desteklemelerin uygulanabilmesi için söz konusu sistemlere uyum büyük önem taşımaktadır.

Türk tarım politikası ile Avrupa Birliği'nin Ortak Tarım Politikası arasındaki temel farklılıklardan birini fiyat ve destek mekanizmalarındaki farklılık oluşturmaktadır. Ortak Tarım Politikası kapsamında çiftçiye verilen destekler, esas itibariyle fiyat destekleri ile doğrudan ödemelerden meydana gelmektedir. Ülkemizde ise çiftçiye Doğrudan Gelir Desteği uygulamasına başlanmış olup, Doğrudan Gelir Desteği uygulamasının işlerliği yönünden TKB tarafından yurt sathında işleyen bir Çiftçi ve Arazi Kayıt Sistemi oluşturularak, geliştirilmiştir. 81 ilde internet on-line sistemi aracılığıyla çiftçilere ilişkin tüm bilgiler kaydedilmektedir. Oluşturulan veri tabanında Doğrudan Gelir Desteğinin verilmesinde esas alınan çiftçi kayıt ve arazi kayıt bilgileri yer almaktadır. 2003 yılı sonu itibariyle yaklaşık 2.770 bin çiftçi ve 16,7 milyon hektarlık arazi kayıt altına alınmıştır. Ancak bu sistemin IACS ile benzer yönleri bulunduğu gibi entegre yönetim ve çiftçi, arazi, hayvanlar ile ilgili referans bilgilerinin olmaması nedeniyle de farklılık göstermektedir. Bütün bu konularda AB tarafından uygulanan IACS ile uyumlu bir sisteme dönüştürülmesi çalışmaları sürdürülmektedir.

Kurulacak IACS Sisteminin temel unsurlarından biri olan Arazi Parseli Tanımlama Sisteminin (LPIS) de oluşturulması ihtiyacı bulunmaktadır. Bakanlık Türkiye'ye en uygun arazi parsel tanımlama sistemini belirleyecektir.
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünce, Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemi (TAKBİS) ve Marmara Deprem Bölgesi Arazi Bilgi Sistemi (MERLİS) projeleri ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

Dünya Bankasından sağlanan kaynakla yürütülmekte olan Tarımsal Reform ve Uygulama Projesi (ARIP) çerçevesinde, kadastro çalışmaları için 50-60 milyon USD'lik bir kaynağın ayrılması amacıyla görüşmeler sürdürülmektedir. Bu kaynakla, öncelikle, bir yıl içinde Doğu Bölgelerimizde kadastro yapılmamış problemli illerde, üç yıl içinde de Türkiye genelinde kadastro çalışmaları bitirilecektir.

Tarımla ilgili diğer kayıt sistemleri olarak Coğrafi Bilgi Sistemi (GIS) ve tarımsal veri tabanını kullanan Tarım Bilgi Sisteminin kurulmasına yönelik çalışmalar da sürdürülmektedir. Bu kapsamdaki projeler sayesinde çiftçi, üretici, üretim alanları, ürünler, sulama, girdiler, maliyetler ve teşviklerle ilgili bilgilerin kayıt altına alınması ve merkezden takip edilebilmesi mümkün olacaktır. Avrupa Birliği gereklilikleri ile uyumlu FADN Sistemi kurulması ile ilgili olarak, 2004 yılı sonuna kadar bir fizibilite çalışması yapılması planlanmaktadır.

Kurulacak IACS sisteminin temel unsurlarından bir diğeri olan Hayvan Tanımlama ve Kayıt Sistemi aynı zamanda hayvan hareketleri ve hastalıklarının kontrolü ile çiftlikten sofraya gıda güvenliğinin sağlanması için gerekli sistemlere iskelet teşkil edecektir. İleri aşamada sığır etinin etiketlenmesi ile sığır eti kaynaklı halk sağlığı problemlerinin orijininin tespit edilmesi yönünden bu sistem olmazsa olmaz bir zorunluluktur. Tüm bu nedenlerle Avrupa Birliği, bu sistemin kurulması, işletilmesi ve tamamlanmasını temel şart olarak ileri sürmektedir.

TKB tarafından Türkiye'deki sığır cinsi hayvanların tanımlanması, tescili ve izlenmesi çalışmaları Avrupa Komisyonu'nun hazırladığı Katılım Ortaklığı Belgesi'nden ve Ulusal Program'ın yayınlanmasından önce başlatılmıştır. "Geviş Getiren Büyükbaş Hayvanların Tanımlanması, Tescil ve İzlenmesi Yönetmeliği" 4 Haziran 2000 tarih ve 24069 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Yönetmelik çerçevesinde Uygulama Talimatı hazırlanarak 81 İl Valiliğine gönderilmiştir. Uygulamayı yürütecek 81 İl Müdürlüğü, Hayvan Sağlığı Şube Müdürlükleri Personeli eğitime tabi tutulmuştur. Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü'nde bilgisayar destekli bir merkezi veri tabanı oluşturulmuştur. 81 İl Müdürlüğüne internet bağlantısı sağlanmıştır. Sığır cinsi hayvanların yurt çapında tanımlanması ve kayıt altına alınması uygulamasına Eylül 2001 tarihi itibariyle başlanmıştır.

Konu ile ilgili 12 Avrupa Birliği mevzuatı tercüme edilerek incelenmiş ve mevcut Yönetmeliğin Avrupa Birliği mevzuatı ile tam uyumlu olmadığı tespit edilmiştir. Bu husustan hareketle "Sığır Cinsi Hayvanların Tanımlanması, Tescili ve İzlenmesi Yönetmeliği" hazırlanmış ve 28 Temmuz 2002 yılı tarih ve 24829 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Yeni Yönetmeliğin Avrupa Birliği mevzuatı ile tam uyumlu olduğu Avrupa Birliği ile yapılan son alt komite toplantısında teyit edilmiştir.

Bu konuda Hollanda Hükümeti'nin MATRA-PSO Programı (Merkezi ve Doğu Avrupa İçin Sosyal Geçiş Programı ve Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri ile İşbirliği Programı) çerçevesinde "Türkiye'de Sığır Cinsi Hayvanların tanımlanması ve Kayıt Altına Alınması" projesi hazırlanmıştır. Proje Hollanda Hükümeti tarafından onaylanmış, 2002 yılı başında uygulamaya konulmuş ve Proje için Hollanda Hükümeti tarafından yaklaşık 500.000 Euro tahsis edilmiştir. Söz konusu Proje Eylül 2003 tarihi itibariyle tamamlanmıştır.

Eylül 2004 tarihi itibariyle 9,5 milyon baş sığır cinsi hayvan küpelenmiş olup, 1,54 milyon hayvan işletmesi veri tabanına işlenmiş ve kayıt altına alınmıştır.
Avrupa Birliği mevzuatında yeni yapılan değişikliklerin alt yapı yatırımlarında ve uygulamada ciddi farklılıklar ortaya çıkarabilecek nitelikte olması nedeni ve AB uzmanlarının tavsiyeleri doğrultusunda küçükbaş hayvanların tanımlanması ve

kayıt altına alınması konusundaki mevzuat uyum çalışmalarına henüz başlanmamıştır.
Organik Tarım konusundaki çalışmalar devam etmektedir. Organik Tarım Yönetmeliği 11 Temmuz 2002 tarih ve 24812 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Organik Tarım Kanunu TBMM gündeminde yer almaktadır. Ayrıca, 2092/91 sayılı Konsey tüzüğünün 14. maddesi uyarınca, Türkiye'nin üçüncü ülkeler listesine dahil edilmesi için teknik dosya hazırlanmış ve Avrupa Birliği Komisyonu'na sunulmuştur.

Veterinerlik alt çalışma grubu

Hayvan Sağlığı alanında ise hayvancılık sektörü için önemli sorun oluşturan hastalıkların mümkün olabildiğince kısa süre içerisinde kontrol altına alınarak bertaraf edilmesi hedefi çerçevesinde, Birliğin veterinerlik mevzuatına uyum sağlanması ve salgın hayvan hastalıklarıyla mücadeleye ilişkin Avrupa Birliği uygulamalarının üstlenilmesi gerekmektedir. Özellikle Avrupa Birliği ülkelerinde son zamanlarda ortaya çıkan BSE ve Şap hastalıkları, bu alanda alınacak önlemleri daha da öncelikli duruma getirmektedir. Birlik mevzuatına uyum, sektörü tehdit eden hastalıkların mümkün olduğunca kısa bir sürede kontrol altına alınmasını sağlayacaktır.

Bu çerçevede:

- 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu 26.4.2001'de yürürlüğe giren 4648 sayılı Kanun ile değiştirilmiştir.
- Deli Dana Hastalığı (BSE) tarama sistemi kurulmuş, bu kapsamda 1.742 hayvan test edilmiş; ayrıca Ülkesel Ruam Eradikasyon Projesi tamamlanmıştır.
- Bakanlığımızdan ruhsatlı mezbaha, kombina ve kesimhanelerde, Kontrol Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tebliğ 11 Kasım 2001 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- 21 Mayıs 2003 tarihinde Uluslararası Salgın Hayvan Hastalıkları Ofisi (OIE) tarafından Türkiye Sığır Vebası hastalığından ari ülkeler listesine dahil edilmiştir.
- "Tarım ve Köyişleri Bakanlığı İl Kontrol Laboratuar Müdürlüklerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Yönetmelik" güncelleştirilerek 23.01.2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
- Yem Katkıları ve Premikslerin Üretimi, İthalatı, İhracatı, Satışı ve Kullanımı Hakkında Tebliğ 18 Aralık 2002 tarih ve 24967 sayılı Resmi Gazete yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
- Veteriner İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Ruhsat Yönetmeliği 23 Ekim 2002 tarih ve 24915 sayılı Resmi Gazete yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
- Suni Tohumlama, Tabii Tohumlama, Ovum ve Embriyo Transferi Faaliyetlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik 15 Kasım 2002 tarih ve 24937 sayılı Resmi Gazete yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
- Avrupa Birliği'dekine benzer şekilde, ülke içindeki veteriner otoritelerini (resmi birimleri) birbirine bağlayan bir İç Bilgisayar Sistemi, hayvan hareketlerinin kontrolüne yönelik bir Dış Hareket Kontrol Sistemi (ANIMO) ve bir Hayvan Hastalıkları Bildirim Sistemine (ADNS) ilişkin alt yapının oluşturulması için çalışmalar başlatılmıştır.
- Sığırlarda Somatotropin Hormonunun Yasaklanması Hakkında Tebliğ 26.7.2003 tarih ve 25180 sayılı Resmi Gazete'de 2003/21 numaralı Tebliğ olarak yayımlanmıştır.

- Deneysel ve Diğer Bilimsel Amaçlar İçin Kullanılan Deney Hayvanlarının Korunması, Deney Hayvanlarının Üretim Yerleri ile Deney Yapacak Olan Laboratuvarların Kuruluş, Çalışma, Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik 16.05.2004 tarih ve 25464 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

- Gıda Değeri Olan Hayvanlara Uygulanması Yasaklanan ve Belli Şartlara Bağlanan Hormon ve Benzeri Maddeler Hakkındaki Tebliğ 19.6.2003 tarih ve 25143 sayılı Resmi Gazete'de 2003/18 numaralı Tebliğ olarak yayımlanmıştır.

- Sabiha Gökçen Havaalanında bir hava sınır kontrol noktasının kurulması için çalışmalar sürdürülmekte (ihale açılmıştır) olup, Mersin, İzmir, Şırnak, Ağrı, Hatay ve Artvin illerinde 6 sınır kontrol noktası kurulması için bir proje hazırlanması amacıyla ihaleye çıkılmıştır.

- İkincil müktesebat uyumu ile ilgili olarak, Ulusal Programda hayvan hastalıkları, hayvan refahı ve veteriner halk sağlığı konularında yer alan uyum çalışmaları öngörülen takvim çerçevesinde sürdürülmektedir.

- "Veteriner Çerçeve Kanunu" tasarısı hazırlanarak görüş almak üzere Bakanlığımız içinde ilgili kurum ve kuruluşlara gönderilmiş, toplanan bu görüşler üzerinde Avrupa Birliği'nin uzmanları ile birlikte çalışmalara başlanmıştır.

- Uyum çalışmaları kapsamında, 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu 26.4.2001'de yürürlüğe giren 4648 sayılı Kanun ile değiştirilmiştir. Diğer taraftan, Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından çıkartılan "Hayvanların Refahı, Güvenliği ve Korunması Kanunu" içerik açısından sınırlı sayıda Avrupa Birliği mevzuatı göz önüne alınarak hazırlandığı için, "Veteriner Çerçeve Kanunu" ile yeniden gözden geçirilecektir.

- Hayvan Islahı Kanunu da revize edilerek Mart 2001'de yürürlüğe girmiştir**.** Hayvan Islahı konusunda 2001 yılında yürürlüğe giren 4631 Sayılı Hayvan Islah Kanununun düzgün işleyişi açısından yedi adet yönetmelik yürürlüğe konmuştur. Bu yönetmeliklerin AB mevzuat ve uygulamalarına uygun olarak hazırlandığı belirtilmekteyse de spesifik olarak hangi AB mevzuatının temel alındığı bilinmemektedir.

- Yem katkı maddeleri ile ilgili AB mevzuatında yer alan 50 adet direktif ve tüzüklerin tamamını taramış, ilgili Türk mevzuatının uyumlaştırma çalışmaları tamamlanmıştır. Tebliğ taslağı hazırlanmış olup, ilgili sektör temsilcilerinin ve resmi kurumların da görüşleri alındıktan sonra Tebliğe son şekli verilecektir.

-. Katkı maddeleri dışında kalan konulardaki AB mevzuatı, bir Yem Yönetmeliği hazırlanarak Türk mevzuatına aktarılacaktır. Yönetmeliğin hazırlık çalışmaları devam etmektedir.

- Veteriner Biyolojik Ürünlerde, 81/851/EEC ve 81/852/EEC sayılı Konsey Direktiflerinin iç mevzuatımıza aktarılması amacıyla değişik mevzuat taslakları hazırlanmış olup, onaylanma aşamasındadır.

- Canlı hayvan ve hayvansal ürünlerde "kalıntı planı" uygulanması ve çiftlik kontrollerine yasal dayanak oluşturmak üzere 3285 Sayılı Kanunda değişiklik teklifi hazırlanmıştır.

Bunların yanı sıra aşağıda sıralanan mevzuata yönelik çalışmalar ise devam etmektedir:

- Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı
- Veterinerlik İlaçları ve Tıbbi Müstahzarlarının Sınıflandırılması ve Ruhsatlandırılmasına İlişkin Yönetmelik
- Veterinerlik İlaçları ve Tıbbi Müstahzarlarının Etiketlenmesine İlişkin Yönetmelik

- Veterinerlik İlaçları ve Tıbbi Müstahzarları Üretim Yerlerine İlişkin Yönetmelik
- Veterinerlik İlaçları ve Tıbbi Müstahzarları İyi Laboratuar Uygulamalarına İlişkin Yönetmelik
- Veterinerlik İlaçları ve Tıbbi Müstahzarlarının Ruhsat başvurularına İlişkin Talimat

Bitki sağlığı alt çalışma grubu

Türk mevzuatının bitki sağlığı ile ilgili bölümleri önemli ölçüde Birlik mevzuatı ile uyumludur. Bu konuda yapılması gereken çalışmalar esas itibariyle tespit edilmiş olup, bunların mevzuata dahil edilmesi gerekmektedir. Bitki sağlığı alanında, Avrupa Birliği ve Türkiye arasındaki farklılığın mevzuattan çok uygulamadan kaynaklandığı dikkati çekmektedir. Bu itibarla, uygulamaya yönelik gerekli tedbirlerin alınması ve bitki sağlığı ile iştigal eden kurum ve kuruluşların başta laboratuar olmak üzere alt yapılarının geliştirilmesi gerekmektedir.

Bu Alt Çalışma Grubu kapsamında:

- Avrupa Birliği Zirai Karantina Yönetmeliği esas alınarak Türkiye'nin Zirai Karantina Yönetmeliği Avrupa Birliği mevzuatı ile uyumlaştırılarak 3 Temmuz 2002 ve daha sonra yapılan değişiklikler 6 Temmuz 2003 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- Patates Kahverengi Çürüklüğü, Patates Halkalı Çürüklüğü, Patates Kanseri hastalıkları etmenleri ile Patates Kist Nematodlarının izlenmesi ve kontrolü ile ilgili olarak yasal düzenlemelerin yapılmasını teminen Avrupa Birliği Mevzuatına uyumlu 4 adet Tebliğ hazırlanmış olup, 29 Eylül 2002 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmış, son olarak Patates Kanseri Tebliği'nde bir değişiklik yapılmıştır.
- Belirli Aktif Maddeleri İçeren Bitki Koruma Ürünlerinin Kullanımı ve Piyasaya Arzının Yasaklanması Hakkındaki Tebliğ 16 Aralık 2003 tarih ve 25318 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır.
- Bitki Pasaport Sistemi çalışmalarına, teknik bilgi ihtiyacı nedeniyle, Çiftçi Kayıt ve Arazi Kayıt sistemlerinin tamamlanmasından sonra başlanabilecektir.
- İthal edilen bitki veya bitkisel ürünlerin kontrolü sonucunda şartlara uygun olması ya da zararlı bir organizmanın bulaşması durumunda gönderici ülkenin haberdar edilmesi ile ilgili yasal düzenleme yapılmasını temin için yeni hazırlanan Zirai Karantina Yönetmeliğine ilgili AB direktifi gereğince bir madde eklenmiştir.
- Pestisitlerle ilgili olarak 91/414/EEC sayılı Direktife uygun olarak hazırlanan Bitki Koruma Ürünlerinin Piyasaya Arzı ile İlgili Yönetmelik Taslağı hazırlanmış ve görüşe açılmıştır. Taslak üzerindeki çalışmalar devam etmektedir.

Balıkçılık alt çalışma grubu

Balıkçılık sektöründe ise idari yapılanma, filo kayıtları, pazarlama politikaları, kalite kontrol ve su ürünleri yetiştiriciliği hususlarında uyum çalışmalarının yürütülmesi öngörülmektedir.

Bu bağlamda; AB müktesebatına uygun proje fişi hazırlanmış ve AB tarafından kabul edilmiştir. Proje kapsamında Hollanda, Almanya ve İsveç eş ülke olarak

seçilmiştir. Teknik yardım ve uluslararası teknik işbirliği (ITC) için çalışmalar devam etmektedir.

Kontrol alt çalışma grubu

Gıda işleme tesislerinin Avrupa Birliği hijyen ve halk sağlığı standartlarına uyumu konusunda ise özellikle, süt ve et tesislerinin Avrupa Birliği standartları düzeyine getirilmesine yönelik düzenlemelerin tamamlanması gerekmektedir.

Bu Alt Çalışma Grubu çerçevesinde:

- 51 adet mevzuatın ön incelemesi yapılmış ve bir "Eylem Planı" oluşturulmuştur. Çalışmalar bu Eylem Planı çerçevesinde yürütülmüştür.
- "Gıda Maddelerinde Belirli Bulaşanların Maksimum Seviyelerinin Belirlenmesi Hakkında Tebliğ" 2002 yılında Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bu Tebliğ ile Aflatoksin limitleri haricindeki diğer limitler için Avrupa Birliği mevzuatı ile uyum sağlanmıştır.
- "TGK-Gıda Maddelerinde Belirli Bulaşanların Resmi Kontrolleri için Numune Alma ve Analiz Tebliği" Avrupa Birliği'nin ilgili Direktifine paralel olarak hazırlanarak 2002 yılında Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- Pestisit mevzuatı revize edilmekte olup, bu konudaki uyum için hazırlanan "Gıdalarda Pestisit Kalıntı Limitleri Tebliği" Taslağı yayım aşamasındadır. Gıdalarda Pestisit Kalıntı Numune Alma Talimatı hazırlanarak İl Müdürlüklerine gönderilmiştir. "Hayvansal Orijinli Gıdalarda Maksimum Kalıntı Limitleri ile ilgili Tebliğ" ilgili Avrupa Birliği Direktifi ile uyumlu olarak 2002 yılında Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- Türk Gıda Kodeksi – Hayvansal Kökenli Gıdalarda Veteriner İlaçları Maksimum Kalıntı Limitleri Tebliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Tebliği 11 Şubat 2004 tarih ve 25370 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
- Türk Gıda Kodeksi – Bal Tebliği 15 Ocak 2004 tarih ve 25347 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
- Gıda tesislerinde GMP (İyi İmalat Uygulamaları) ve HACCP (Tehlike Analizleri ve Kritik Kontrol Noktaları) sisteminin uygulanmasını sağlamak amacıyla HACCP Kontrol Talimatı hazırlanmış ve uygulama aşamasına getirilmiştir.
- Süt İhracat Talimatları hazırlanarak İl Müdürlüklerine gönderilmiştir. Süt Yönetmeliği taslağı hazırlanmıştır ve yayım aşamasında bulunmaktadır. Ayrıca Süt Yönetmeliğinin yayımlanmasından sonra yayımlanması planlanan 3 adet Tebliğ taslağı hazırlanmıştır.
- Bunlara ilaveten, Avrupa Birliği normlarına uyumlu olan laboratuar analiz yöntemlerinin gıda kontrol laboratuarlarında uygulanması için Tarım ve Köyişleri Bakanlığı İl Kontrol Laboratuar Müdürlüklerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Yönetmelik 2001 yılında yürürlüğe girmiştir.
- Gıda işleme kurumlarında AB'nin hijyen ile ilgili direktifleri, tesislerin sahip olması gereken şartlar, ürünlerle ilgili gıda güvenliği kriterleri talimat haline getirilerek uygulama başlatılmıştır.
- "Gıda Maddelerinin İthal ve İhraç Kapılarının Belirlenmesine Dair Tebliğ" yayınlanmış, gıda giriş ve çıkışlarına belirli bir standart getirilmiştir.
- Avrupa Birliği'nin MEDA Projesi çerçevesinde uygulanan "Gıda Kontrol Laboratuarlarının Güçlendirilmesi Projesi" kapsamında 6'sı referans laboratuarı

(Ankara, İstanbul, Bursa, İzmir, Mersin ve Samsun) olmak üzere toplam 15 laboratuarın güçlendirilmesi çalışması devam etmektedir.

Kırsal kalkınma ve ormancılık alt çalışma grubu

Ulusal Kırsal Kalkınma ve Ormancılık Stratejisinin hazırlanması için Bakanlığımızın koordinatörlüğünde, çeşitli kurumların temsilcilerinden oluşan bir komite oluşturulmuştur. Söz konusu Strateji, Ulusal Kırsal Kalkınma Planı için temel teşkil edecek olup, 2004 yılı sonuna kadar tamamlanması beklenmektedir.

Ortak piyasa düzenlerine uyum alt çalışma grubu

Bu Alt Çalışma Grubunun çalışmaları ile ilgili olarak:

- Ortak Tarım Politikalarını (OTP) oluşturan ürün bazındaki Ortak Piyasa Düzenlerini açıklayan mevzuatı kapsamaktadır. Bu kapsamda bugüne kadar, Hububat, sığır ve dana eti, meyve ve sebze, süt ve süt ürünleri, müdahale ve ödeme kurumlarına ilişkin mevzuat incelenmiştir. Diğer ürünlerle ilgili çalışmalar da sürdürülmektedir. Bu çalışmaların sonunda öncelikle bir rapor hazırlanarak ilgili alt sektörlerdeki uyum durumu ortaya konacak, ikinci aşamada bu konuda mevzuat varsa uyumlaştırılacak, yoksa yeni mevzuat çıkarılacaktır.
- Adaylıkta tarımla ilgili Avrupa Birliği mali yardımının kullanılması için üyelikte ise FEOGA harcamalarının yönetimi için Bakanlık bünyesinde bir Ödeme Kurumu kurulması gerekmektedir. Bu amaçla, Avrupa Birliği üyesi ülkeler ile diğer aday ülkelerin yapıları incelenmiştir.
- Ortak Piyasa Düzenlerinin Türkiye'de uygulanabilmesi açısından gerekli olan Üretici Birliklerinin kurulabilmesi için Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu çıkartılmıştır.

2.3.1 Tarım ve balıkçılık mevzuatının üstlenilmesi ile ilgili projeler

Katılım öncesinde Türkiye'nin mevzuat uyumunu gerçekleştirmesi ve bu kapsamda gerekli kurumsal yapılanma ihtiyaçlarını karşılaması için Mali İşbirliği Programı ve İdari İşbirliği Programı kapsamında yer alan Tarım ve Balıkçılık konularında projeler hazırlanmaktadır (Çizelge 2.2).

AB'nin aday ülkelere tahsis ettiği fonlardan daha etkin faydalanabilmek amacıyla hem AB'nin istediği formatta ve belirlediği kriterlere uygun projelerin hazırlanabilmesi hem de AB'nin finanse ettiği projelerin etkin bir şekilde uygulanabilmesi ve izlenebilmesini sağlamak amacıyla TKB bünyesinde kurulacak AB Genel Müdürlüğü altında bir proje biriminin oluşturulması faydalı olacaktır. Bu birim STK ve kar amacı gütmeyen kuruluşların kullanıma açık fonlardan daha fazla faydalanabilmesi için onlara teknik destek sağlanmasında görev almalıdır.

A. Mali İşbirliği Programı kapsamında yer alan projeler

Hayvan sağlığı: 2002 Mali İşbirliği Programı kapsamında Veterinerlik alanında 17.1 milyon Euro tutarında bir proje hazırlanmıştır. Türkiye'nin projeye katkısı 3.7 milyon Euro olacaktır. Proje esas itibariyle hayvan sağlığı, kamu sağlığı ve hayvan refahı unsurlarını içermekte, mevzuat uyumunun yanı sıra, hayvan hastalıkları ile

mücadele ve veterinerlik hizmetlerinin daha iyi yürütülebilmesi için gerekli kurumsal yapılanma ihtiyaçlarını gidermeyi amaçlamaktadır.

Yine AB kaynaklarıyla, 2002 yılında yapılan bir çerçeve sözleşme kapsamında yabancı uzmanlar tarafından Veterinerlik Çerçeve Kanununun hazırlanmasına yardımcı olunması, mevzuat uyum çalışmalarına katkı sağlanması ve yukarıda bahsi geçen projenin hazırlanmasına destek olunması amaçlanmıştır.

Bitki sağlığı: 2002 yılı Mali İşbirliği Programı kapsamında bitki sağlığı alanında 5.4 milyon Euro tutarında bir proje hazırlanmıştır. Türkiye'nin projeye katkısı 1.1 milyon Euro'dur. Proje ile bazı laboratuarların iyileştirilmesi ve bitki sağlığı alanındaki AB mevzuat ve uygulamalarına uyum sağlanması amaçlanmaktadır.

AB kaynaklarıyla, 2002 yılında yapılan bir çerçeve sözleşme kapsamında yabancı uzmanlar tarafından Bitki Sağlığı Çalışma Grubunun çalışmalarına yardımcı olmak ve ileriye yönelik projeleri belirlemek üzere teknik yardım alınmıştır.

Gıda güvenliği ve kontrolü: AB kaynaklarıyla, Türkiye-AB Mali İşbirliği programlamasına yatırıma yönelik bir projenin hazırlanması için Çerçeve Sözleşme kapsamında danışmanlık hizmeti alınmıştır.

Projenin eğitim ve teknik yardım, bilgi teknolojisi ile Sağlık Bakanlığı ve Tarım ve Köyişleri Bakanlığının laboratuarlarının iyileştirilmesi boyutları bulunması planlanmaktadır. Projenin 2004 Mali İşbirliği Programlamasına sunulması öngörülmektedir.

Balıkçılık: Ülkemizin AB'nin Ortak Balıkçılık Politikasına uyum sağlaması ve kurumsal yapısını bu doğrultuda oluşturması için gerekli hususların belirlenmesi konusunda AB kaynaklı bir teknik yardım alınmıştır. Bu yardım sonrasında, mevzuat uyumunun yanı sıra, TKB'nın kapasitesinin güçlendirilmesine ilişkin bir proje hazırlanarak 2003 Mali İşbirliği Programlamasına sunulmuştur. Proje Avrupa Komisyonu tarafından kabul edildiği takdirde, 2004 yılında uygulamaya başlanacaktır.

B. İdari İşbirliği Fonu Kapsamında Yer Alan Projeler

AB'nin İdari İşbirliği Fonu çerçevesinde gerçekleşen faaliyet ve projeler vardır. İdari İşbirliği Fonu'nun 2002 yılı Uygulama Programı için, malların serbest dolaşımı çerçevesinde, laboratuar akreditasyonu, tarım ve orman traktörleri, gübreler, hijyen laboratuarları çalışma ziyaretleri kabul edilmiştir. Tarım Politikaları çerçevesinde ise, mikotoksin analizleri, rezidü analizleri, hızlı alarm sistemi, arazi ve çiftçi kayıt, gıda maddelerinin sınır kontrolleri, canlı hayvan ve hayvan ürünleri, tüketici sağlığı ve gıda güvenliği ile ilgili çalışma ziyareti ve uzman temini kabul edilmiştir.

C. Diğer Fonlar

Avrupa Birliği kapsamında desteklenen bu projelerin yanı sıra Hollanda Hükümeti tarafından desteklenen projeler de bulunmaktadır.

MATRA ve PSO programları (The Social Transition Programme for Central and Eastern Europe- Merkezi ve Doğu Avrupa İçin Sosyal Geçiş Programı ve The Programme for Co-operation with countries in Central and Eastern Europe- Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri ile İşbirliği Programı) 1989'da Berlin Duvarının yıkılmasından sonra demokrasiye geçiş sorunları yaşayan Orta ve Doğu Avrupa Ülkelerine yardım amacıyla Hollanda hükümeti tarafından hazırlanmıştır. Daha sonraki yıllarda bu program genişletilerek AB adayı ülkelerini de kapsamı içersine almıştır. Genel itibarı ile MATRA programı, aday ülkelere AB müktesebatını uygulamada ve gerekli yapıların oluşturulmasında katkıda bulunulması dışında, sivil toplumu ve özel teşebbüsü desteklemek, adaylık süreci içinde vatandaşlar ve resmi makamlar arasında güçlü bir etkileşim mekanizması korumaya yönelik amaçlara ve genelde Ulusal Programlarına uyumlu projelere destek vermektedir.

Türkiye 2000 yılında MATRA ve PSO programlarına dahil edilmiş olup, 2000 yılında yapılan 7 milyon Florinlik artışın 3 milyon Florini (1.5 milyon USD) Türkiye'ye ayrılmıştır. MATRA/PSO Programları çerçevesinde Bakanlığımızca sunulan, "Türkiye'deki Büyükbaş Hayvanların Tespit ve Kayıt Projesi" (Identification and Registration of Bovine Animals in Turkey) projesi kabul edilmiştir ve halen yürütülmektedir.

PUA (Project For Advisory Missions of Government Officials-Hükümet Yetkililerinin Danışma Görevleri Projesi) Programı AB konularında üye ve aday ülkelere danışmanlık yapan emekli ya da üst düzey yöneticilerin yürüttüğü bir programdır.

Çizelge 2.3. ULUSAL PROGRAM'DA YER ALAN TARIM VE BALIKÇILIK MÜKTESEBATININ ÜSTLENİLMESİ İLE İLGİLİ PROJELER

Yıl	Mali Çerçeve	Proje	Bütçesi €
1996	MEDA II Programı	Gıda Denetim Laboratuarları	10.123.000
2000	Hollanda Hükümeti'nin MATRA/PSO Programları	Türkiye'deki Büyükbaş Hayvanların Tespit ve Kayıt Projesi (Proje tamamlandı)	500.000
2002	2002 Türkiye-Avrupa Birliği Mali İşbirliği	Gıda Denetimi Hizmetlerine Destek Projesi - MEDA-II kapsamında yürütülen gıda projesini desteklemektedir.	Avrupa Birliği Katkısı: 699.000
2002	2002 Türkiye-Avrupa Birliği Mali İşbirliği	Veterinerlik Mevzuatına Uyum Projesi	17.044.000*
	2002 Türkiye-Avrupa Birliği Mali İşbirliği	Bitki Sağlığı Mevzuatına Uyum Projesi	5.313.000**
2003	2003 Türkiye-Avrupa Birliği Mali İşbirliği	Balıkçılık Projesi	6.602.750***
2004**	2004 Türkiye-Avrupa Birliği Mali İşbirliği	Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikasının Uygulanması İçin Hazırlık Projesi (IACS+Kırsal Kalkınma) (OPD Bileşeni çıkarıldı)	2.075.000
	2004 Türkiye-Avrupa Birliği Mali İşbirliği	Türkiye'de Gıda Güvenliği ve Kontrol Sisteminin Yeniden Yapılandırılması ve Güçlendirilmesi Projesi (Bazı unsurlar 2005 yılına ertelenmiştir.)	10.700.000
	2004 Türkiye-Avrupa Birliği Mali İşbirliği	Türkiye'de Organik Tarımın Geliştirilmesi ve Mevzuatının Avrupa Birliği Mevzuatına Uyumlaştırılması Projesi	1.260.000
	2004 Türkiye-Avrupa Birliği Mali İşbirliği	(Malların Serbest Dolaşımı Başlığı altında) Tekstil, İnşaat Malzemeleri, Gübreler, Asansörler, Otomatik Olmayan Tarım Aletleri ve Yasal Metroloji Kapsamındaki Avrupa Birliği Direktiflerinin Uygulanmasına Yönelik Olarak Piyasa Gözetimi Laboratuarlarının Desteklenmesi Projesi	-

* Toplam Avrupa Birliği katkısı 13.300.000 Euro olup kalanı Ulusal Katkı Payı olarak karşılanacaktır

** Toplam Avrupa Birliği katkısı 4.200.000 Euro olup kalanı Ulusal Katkı Payı olarak karşılanacaktır

*** Toplam Avrupa Birliği katkısı 6.168.621 Euro olup kalanı Ulusal Katkı Payı olarak karşılanacaktır

**** 2004 Yılı Mali İşbirliği kapsamındaki projeler henüz başlatılmamıştır.

3. SORUNLAR

Sorunlar DTÖ ile ilişkiler, Dünya Bankası ve IMF ile ilişkiler ve AB uyum çalışmaları açılarından birbirinden farklı özellikler taşımaktadır.

DTÖ kurallarının oluşturulmasında Türkiye'nin etkisi, getirilen kuralların Türk tarımına etkileri gibi konularda görülen bazı belirsizlikler temel güçlükler olarak görülmektedir. Bu arada DTÖ Cenevre Merkez Ofisindeki görüşmelerde üst düzey katılımın çoğu kez sağlanaması ve sağlandığı durumlarda da sürekliliğin temin edilememesi, konuda yetişmiş ve görüşmelerde yararlanılabilecek personelin yeterli sayıda olmaması önemli sorunlardır. Dış Ticaret Müsteşarlığı ve TKB arasında etkili bir koordinasyonun gerçekleştirilememesi, DTÖ ile ilgili bilgilerin kamuoyuna yeterince aktarılamaması, dolayısıyla tarım kesiminin tepkilerinin bilinememesi, etki değerlendirmesi yapılmamış olduğu için getirilecek DTÖ kurallarının çeşitli ürün grupları açısından ne gibi sorunlar yaratacağının belirsizleşmesi, hangi ürünlerin hassas, hangilerinin stratejik ve özel ürünler olarak değerlendirileceğinin bilimsel yöntemlerle saptanmamış olması gibi hususlar da ayrıca sorun olarak belirtilebilir.

Dünya Bankası ve IMF ile yürütülen görüşmeler ve DB projelerinin uygulanmasında karşılaşılan (proje aşamalarının zamanında tamamlanamamaması, iç kaynakların yetersizliği nedeniyle ikraz kaynaklarının gereğince kullanılamaması, proje konularının seçiminde yaşanabilen sıkıntılar gibi) aksaklıklar sadece kamuoyunun tepkisini çekmekle kalmamakta, projelerden beklenen yararın sağlanamaması ile sonuçlanmaktadır.

AB'ne uyum çalışmalarını güçleştiren ve aksamalara yol açan problemler de çeşitli gruplar halinde sıralanabilir. Bunlar uyum işlemlerini üstlenen personel ve bu personelin koordinasyonlu çalışmasında karşılaşılan sorunlar, finansman boyutuna ilişkin sorunlar ve bazı hukuki belirsizliklerdir.

AB mevzuat uyumunda çalışan personelle ilişkili olarak en önemli konulardan birisi tarımla ilgili bazı hususların diğer Bakanlık ve kuruluşların yetki ve sorumluluk sahasında bulunması ve çalışmalarının koordinasyonunun çeşitli kuruluşlara dağıtılmasıdır. TKB'nin Merkez Teşkilatı Avrupa Birliği Üye Ülkelerindeki Tarım Bakanlıklarının idari ve kurumsal yapılarına uygun olarak yapılanmamış olması nedeniyle, mevzuatın çıkartılması ve uygulanmasında ilave sorunlar yaratmaktadır.

Avrupa Birliği mevzuatına uyum çalışmalarının ağırlıklı olarak yapıldığı yer Çalışma Gruplarıdır. Çalışma Grupları istenilen şekilde çalışamamakta ve uyum çalışmalarında kendilerinden beklenen fonksiyonları yerine getirememektedir. Çalışmalarda hukuki konularda destek olabilecek yeterli sayıda hukukçu bulunmamaktadır.

Bir diğer önemli sorun da uyum çalışmalarında TKB personelinin kendi günlük mutat işleri dışında kalan zamanlarda ve mesai saatleri dışında kendi kişisel çaba ve fedakarlıkları ile yürütülmekte olmasıdır. Bu husus çalışmaları aksatmaktadır. Bunun dışındaAvrupa Birliği mevzuatının uyumlaştırılmasından sonra taşrada bu

uygulamaları etkin bir şekilde yürütecek yeterli sayıda kalifiye personel bulunmamaktadır.

Diğer bir grup sorun da yapısal uyum için gerekli olan finansman ihtiyacıdır. Ülkemizin PHARE, SAPARD ve benzeri Avrupa Birliği yardım programlarının dışında tutulması ve özellikle yapısal uyum için Avrupa Birliği'den gerekli finansman desteğinin sağlanamaması ülkemizin tarımsal mevzuat uyumu ve uygulamaları açısından güçlük yaratmaktadır. Oysa yeni üye ülkelere söz konusu programlardan önemli miktarlarda mali ve teknik yardım sağlanmıştır. Avrupa Birliği'nden ülkemize sadece Mali İşbirliği Programı çerçevesinde kaynak aktarılmaktadır. Ancak bu kaynağın kısıtlı olması ve Milli Bütçe Kaynaklarımızdan da yeterli finansman desteği sağlanamaması uyum çalışmalarının oldukça sınırlı kalmasına neden olmaktadır.

Avrupa Birliği'nden gelen mali kaynakların uygulanacak proje tutarlarının ancak %75'ini oluşturulması, geri kalan %25'inin Milli Bütçeden karşılanmak zorunda olması ve KDV ödenmesinin gerekmesi Avrupa Birliği'den gelen bu sınırlı mali kaynakların bile kullanılmasını güçleştirmektedir. Avrupa Birliği uyum çalışmaları için TKB'ye tahsis edilmiş güçlü bir bütçe kaynağına ihtiyaç bulunmaktadır.

Avrupa Birliği Üye Ülkelerinde genelde tarımla ilgili iş ve işlemler Tarım Bakanlığı çatısı altında Merkez Teşkilatları ile bağlı Taşra Teşkilatları ve laboratuarlar gibi uygulayıcı kurum ve kuruluşlar vasıtasıyla yürütülmektedir. 5227 sayılı Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun ile TKB'nin taşra teşkilatlarıyla ilişkisi kesileceğinden, uygulamada uyumun nasıl yapılacağı konusunda belirsizlik vardır.

4. ÇÖZÜM YOLLARI

DTÖ ile ilgili olarak şu öneriler ileri sürülebilir:

İç desteklerle ilgili olarak, GYÜler için %10 olarak uygulanan “de minimis” oranının korunması pamuk, ayçiçeği, soya fasulyesi gibi ürünlere verilen prim ödemelerinin mevcut çerçevede devam ettirilebilmesi açısından önem taşımaktadır. Karar metninde “de minimis” oranında indirim öngörülmesi belirtilen ürünlere yönelik prim ödemelerinde destek miktarını sınırlandırma gereğini ortaya çıkarabilecektir. GYÜ’lerin “de minimis” indirimi kapsamı dışında tutulabilme olanağı olmakla beraber uygulamaların tümünün bu kapsamda değerlendirilemeyeceği düşünülmektedir. Müzakere sürecinde, indirimi kısıtlı tutacak şekilde bir sonucun alınamaması durumunda, ülkemizdeki prim ödemelerinin öngörülen esneklikten yararlanabilecek bir formatta düzenlenmesi gerekebilecektir.

Görüşmeler sonucu nasıl bir kurallar bütünü çıkacağı bilinmemekle beraber, ülke hassasiyetlerini azami ölçüde gözeten bir pozisyon içinde olunması, bu süreçte, ilgili Bakanlık ve kuruluşların yanısıra özel sektörün ve hükümet dışı kuruluşların yakın işbirliği ve koordinasyonu önemlidir.

IMF ile ilişkilerin kredi alma bağlamında asgariye indirilmesi ekonominin iyiye gitmesi oranında mümkün olacaktır. Bunun Türkiye’nin tarım politikası kararlarını alırken uluslararası tarım politikası ile ilgili kurallara bağlılık saklı kalmak şartı ile ülke gerekleri ve gerçeklerine daha uygun ulusal politikalar uygulama şansına kavuşturulmasının temel gereği olduğu muhakkaktır. IMF ve DB kararlarının birbirine paralel yürütülmesi nedeniyle bu bağımlılık DB projelerinde de kendisini göstermekte ve ulusal çıkarlarına uygun politika önlemleri oluşturmada çoğu kez Türkiye’nin eli bağlanmaktadır.

Diğer uluslararası kuruluşlarla ilgili olarak şu hususlara değinilebilir: FAO başta olmak üzere Karadeniz İşbirliği Teşkilatı ve Ekonomik İşbirliği Teşkilatı gibi kuruluşların kaynaklarından daha fazla yararlanabilmek amacıyla Sivil Toplum Kuruluşlarının da yer aldığı, küçük ve orta ölçekte projelerin hazırlık çalışmalarına başlanmalı ve uygulamaya konulmalıdır. Bu bağlamda proje hazırlama konusunda personel eğitimine özen gösterilmesi gerekecektir.

AB’e uyum açısından şu öneriler geliştirilebilir:

- Mevzuat uyum çalışmalarının koordinasyonu ve yönlendirilmesi TKB bünyesinde toplanmalıdır.
- Görüşmelerin başlaması sonrası AB’nin aday ülkelere yönelik yardımlarının verildiği fonlardan hemen yararlanabilmek için proje hazırlanmasına hemen başlanmalıdır. Projelerdeki eş finansman sorununun çözülmesi amacıyla projelere STK ve özel sektör kuruluşlarının da katılımı sağlanabilir.
- Uyum çalışmaları çerçevesinde yürütülen projelerin KDV uygulamasından muaf tutulması arayışı içine girilmelidir.

- Tarım mevzuat uyum çalışmaları açısından en kapsamlı alanı oluşturduğuna göre, TKB'nin mevcut bütçesine mevzuat uyum ve uygulamalarında kullanılmak üzere özel bir bütçenin tahsisi gerekli görülmektedir.
- TKB'nin kurumsal yapısı AB'nin ortak piyasa düzenlerinin gerektirdiği idari yapılar da dahil olmak üzere, yeniden yapılandırılmalıdır.
- Alt çalışma gruplarında tarım eğitimi görmüş, yabancı dil bilgisi olan ve hem ulusal mevzuatı, hem de Avrupa Birliği uygulamalarını bilen eleman noksanlığı giderilmelidir. Bu sıkıntının giderilebilmesi için TKB bünyesinde bu niteliklere sahip elemanlar acilen çalışma gruplarında görevlendirilmeli ve bu elemanların varsa eksiklerinin tamamlanması için gerekli eğitimin verilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca ilave kalifiye eleman istihdam edilmesi, bu arada TKB'nin AB mevzuatı ile ilgili hukuk bilgisine sahip elemanlarca desteklenmesi gerekmektedir.
- Uyum çalışmalarının beklenen şekilde ilerleyebilmesi için TKB'nin ilgili birimlerindeki personelden bir kısmının sadece uyum çalışmalarına tahsis edilmesi ve bu personelin tüm mesailerini uyum çalışmaları için harcaması için gerekli idari düzenlemeler yapılmalıdır.
- AB mevzuatına hakim elemanlar hem merkez, hem de taşra teşkilatında istihdam edilmeli, mevcut elemanlar bu konularda yetiştirilmek üzere eğitime alınmalıdır. Bu eğitim teknik, sağlık, laboratuar ve sınır kontrol noktaları gibi uygulama alanlarında çalışan personele de verilmesine ve daha sonra bu kişilerin yine buralarda görevlendirilmesine dikkat edilmesi gerekmektedir.
- Tarımsal ürünlerin üretimleri, üretim sonrası işlenmeleri, piyasaya sürülmeleri ve bunların piyasadaki gözetim ve denetimlerine ilişkin konularda tarımın kendine has özellikleri nedeniyle 5227 sayılı Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yeniden görüşülürken, TKB'nin taşra teşkilatının uygulayıcı kurum ve kuruluşlarının Avrupa Birliği'ndekine benzer şekilde TKB bünyesinde kalmasını sağlayacak düzenlemelerin yapılması gereklidir.

Dünya Ticaret Örgütü'nün süren müzakerelerinde AB'nin gelişmiş ülkeler, Türkiye'nin gelişmekte olan ülkeler arasında yer alması ilginç sonuçlar doğurabilecektir. Türkiye DTÖ anlaşmasını gelişmekte olan ülke olarak uygulamasına karşılık, AB'ye uyum politikası olarak bu gelişmişlik farkını nasıl olsa yerine getirmek durumunda kalabilecektir. Uyum sıralamasının bugün kabul görmüş biçimi başka açılardan da sakıncalıdır. Diğer aday ülkeler, örneğin Bulgaristan ve Romanya, ekonomik olarak Türkiye'den daha gelişmiş olmamalarına rağmen, DTÖ anlaşmalarını gelişmiş ülke statüsünde sürdürmektedirler.

Türkiye'nin geçmişte aldığı kararlar ileride sorun yaratabilecektir. Örneğin, Türkiye'nin tam üye olması durumunda "de minimis'ten" ötürü, AB'den hiçbir kırmızı kutu desteği alabilmesi söz konusu olamayabileceği gibi, gelişmiş ülkeler arasına geçeceği için "de minimis" düzeyi daha aşağılara düşebilecektir. Elbette yeşil kutudan destek alınabilecek, ancak bugün uygulamakta hassasiyet gösterdiğimiz desteklerin sürdürülebilmesi çok güçleşecektir.

5. HEDEFLER VE STRATEJİLER

Uluslararası tarımsal ilişkiler ve AB'e uyum konusunda hedefler iki ayrı grupta ele alınabilir. Uluslararası kuruluşlarla ilişkiler kısa vadede yapılan anlaşmaların gereklerinin yerine getirilmesi olarak özetlenebilir. Orta vadede gene sözleşme gereklerinin uygulanması bir hedef olmakla beraber, ülkenin tarımsal üretim ve dış dünya ile rekabet yapısının olumsuz etkilenmeyecek şekilde ulusal politikaların belirlenmesi ve yapısal sorunların bu yönde çözümlenmesi de orta vadede hedef alınmalıdır. Uzun vadede ise artık Türk tarımının sürdürülebilir ve rekabetçi bir yapı kazanması temel almalıdır. Ancak burada AB'nin uyguladığı OTP kuralları belirleyici olacaktır.

AB ile ilişkilerde ise kısa ve orta vadeli hedefler Katılım Ortaklığı Belgesi, Ulusal Program ve İlerleme Raporlarında (Ek1.,2 ve 3) Türkiye'den istenen ve Türkiye'nin taahhüt ettiği hususlar temel alınmak üzere, AB ile rekabet ortamının sağlanacağı bir tarımsal yapının oluşturulması olmalıdır. Bu hedefler işletme yapısının arazi, işgücü ve sermaye yönünden güçlendirilmesine yönelik belirlenmelidir. Bazıları (örgütlenmenin güçlendirilmesi, Ortak Piyasa Düzenlerine ilişkin mevzuatın çıkartılması, Ödeme kuruluşlarının oluşturulması, sağlıklı bir çiftçi kayıt sistemi ve hayvan kimlik sistemi, bitki pasaportu sistemi gibi veri tabanına ilişkin düzenlemeler, çiftlik muhasebe veri ağının kurulması, kırsal kalkınma stratejisinin gerçekçi ve uygulanabilir tarzda oluşturulması gibi) orta vadede gerçekleşebilecek hedeflerdir. İşletmelerin her yönüyle güçlü bir yapıya kavuşması, tarımsal nüfusun azaltılması, verimliliğin artırılması, kırsal kalkınma hamlesinin başarılması, çevre bilincinin tarımsal üretim faaliyetlerinin vazgeçilmez bir unsuru olarak hayata geçirilmesi gibi hedeflere ancak uzun dönemde erişilebilecektir.

Uluslararası kuruluşlar ile ilgili hedeflere ulaşmada yararlanılacak strateji önerileri AB uyum sürecini de tamamlayan ve destekleyen bir karakterde olmalıdır.

Kısa vadeli strateji:
Mevzuat uyumuna ilişkin çalışmaların hızlandırılması için TKB ve diğer ilgili kuruluşlarda gerekli yapılanmayı sağlayıcı hukuki düzenlemelerin tamamlanması

Orta vadeli strateji:
Mevzuat uyumu yapıldıktan sonra gerekli uygulamaların hayata geçirilmesi orta vadeli stratejinin temelini oluşturmaktadır. Tarım kesiminin üretim ve pazarlama boyutuyla gelişimi, doğal kaynakların korunması, kırsal kalkınma, eğitim ve örgütlenme konularında ayrı ayrı stratejiler belirlenmesi gerekecektir. Bu bakımdan AB'e uyum açısından genel strateji olarak ancak gerekli kurumsal yapıların gerçekleştirilmesi ve görüşmelere katılacak personelin müzakere disiplinine sahip kılınacak yönde yetiştirilmesi esas alınabilir.

Uzun vadeli strateji:
Müzakere sürecinin olabildiğince Türkiye'nin lehine sonuçlandırılabilmesi amacıyla gerekli ortamın hazırlanması uzun vadeli strateji olmalıdır. OTP'nın zaman içinde hızlı bir değişim süreci sergilediği göz önüne alındığında, politika uyumu gayreti günceli yakaladığı ölçüde bir strateji özelliği taşıyacaktır.

Hedefler ve stratejiler belirlenirken etki değerlendirmelerinin dikkate alınması gerekir. Bu çerçevede örneğin; üretim, tüketim ve iktisadi değişkenlerin etkileşimlerini dikkate alan bir tarım sektör modeli hazırlanmış ve Türkiye'nin AB üyeliğinin tarıma etkileri tartışılmıştır. Doğrusal olmayan programlama tekniğinin kullanıldığı, Türkiye Bölgesel **Ta**rım **S**ektör **M**odeli (TASM-AB), sektörde üretim ve ithalattan oluşan toplam ulusal arz ile iç talep ve ihracattan oluşan toplam ulusal talebi yansıtmaktadır (8). Benzer model çalışmalarının çoğaltılması gerekmektedir.

6. GENEL DEĞERLENDİRME

Uluslararası Tarımsal İlişkiler ve AB'e Uyum Komisyonu ilişkileri güncel gelişmeler çerçevesinde ağırlıklı olarak DTÖ ile ilişkiler ve AB'e uyum açısından ele alarak bir değerlendirme yapmıştır.

DTÖ ile ilişkiler bakımından 31 Temmuz 2004 tarihi itibarıyla DTÖ üyeleri arasında varılan uzlaşı, çok taraflı ticaret müzakerelerine ivme kazandırılması açısından olumlu olarak değerlendirilebilir. Müzakere sonrası kabul edilecek DTÖ kuralları tüm ülkeler için bağlayıcılık kazanacak ve ulusal tarım politikaları açısından esas alınacaktır. Genel Konsey Kararında bir sonraki Bakanlar Konferansının 2005 yılı sonunda yapılacağı ve müzakerelerin bu tarihe kadar devam edeceği ifade edilmekle birlikte 2005 yılı sonunda müzakerelerin sonuçlandırılması gerçekçi gözükmemekte; 2006 yılı veya 2007 yılı müzakerelerin sonuçlandırılabileceği yıllar olarak telaffuz edilmektedir.

Mevcut Karar metnine, GYÜ'lerin kaygılarının yansıtılmaya çalışıldığı görülmekle birlikte, ülkemiz dahil, GYÜ'lerin bu süreçten ne tür kazanım ve tavizlerle çıkacakları asıl bundan sonraki müzakere aşamasında görülecektir. Zira kararın, mevcut haliyle, bir çerçeve niteliğinde olduğu unutulmamalıdır. Nihai tablonun önümüzdeki müzakerelerde belirleneceği dikkate alınarak bundan sonraki aşamalarda, ülke hassasiyetlerini azami ölçüde gözeten bir pozisyon içinde olunması, bu süreçte, ilgili Bakanlık ve kuruluşların yanısıra özel sektörün ve hükümet dışı kuruluşların yakın işbirliği ve koordinasyonu önemlidir. Diğer taraftan, ülkemiz menfaatlerinin kesiştiği noktalarda, diğer GYÜ'lerle işbirliği içinde hareket edilmesinin de müzakere pozisyonumuzu güçlendirebilecektir.

İhracat sübvansiyonları açısından ülkemiz uygulamaları GÜ'lerle kıyaslandığında son derece sınırlıdır. Bu alanda, bütçe olanaklarına bağlı olarak GÜ'lerce sağlanan sübvansiyonların tamamen kaldırılmasının, ihraç ürünlerimizin rekabet gücünü olumlu etkilemesi beklenmektedir. İç destekler konusunda, Doha Bakanlar Deklarasyonunda da öngörüldüğü şekilde kapsamlı indirim yapılmasının amaçlandığı görülmektedir.

Ülkemizde tarımsal desteklere ilişkin olarak, 2000 yılında başlatılan tarımsal reform çabalarının bir parçası olarak, destekleme alımları gibi fiyat yoluyla yapılan desteklerden doğrudan gelir desteği, üretimden bağımsız olarak arazi başına yapılan ödemelere bir yönelim söz konusudur. Buna paralel olarak Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca hazırlanan 2006-2010 yıllarını kapsayan Tarım Stratejisinde de tarımsal destekleme araçları arasında destekleme alımlarına yer verilmediği görülmektedir. Başka bir deyişle, tarımsal destek politikalarımızın yönelimi açısından, Genel Konsey Kararında ülkemiz politikaları açısından uyumsuz bir husus tespit edilmemiştir. Ancak, halihazırda, pamuk, ayçiçeği, soya fasulyesi gibi ürünlere verilen prim ödemelerinin mevcut çerçevede devam ettirilebilmesi, için GYÜler için %10 olarak uygulanan "de minimis" oranının muhafaza edilmesi önem arz etmektedir.

Zira Türkiye mevcut Tarım Anlaşması kapsamında, ticareti bozucu nitelikte görülen tarımsal desteklerde GYÜ'lere tanınan %10 oranındaki "de minimis" imkanından faydalanmış; bir başka deyişle bu tür destekler indirimden muaf

tutulmuştur. Karar metninin “de minimis” oranında hem GÜ’ler hem de GYÜ’ler açısından indirim öngörüyor olması - oran verilmemektedir - şimdiye kadar bu kapsamda değerlendirilen pamuk, soya ve ayçiçeğindeki prim ödemelerinde destek miktarını sınırlandırabilecektir. Karar metninde, GYÜ’lerin “de minimis” indiriminden tüm programların kaynak sıkıntısı içindeki ve küçük ölçekli tarım ile uğraşan çiftçilere (subsistence farming) aktaran GYÜ’lerin muaf tutulabileceği ifade edilmekle birlikte, ülkemizdeki uygulamaların tümünün bu kapsamda değerlendirilemeyeceği düşünülmektedir. Müzakere sürecinde, indirimi kısıtlı tutacak şekilde bir sonucun alınamaması durumunda, ülkemizdeki prim ödemelerinin öngörülen esneklikten yararlanabilecek bir formatta düzenlenmesi gerekebilecektir.

Ülkemizde hayvansal üretimi geliştirme faaliyetleri çerçevesinde, hayvancılıkta verimin artırılması, ekonomik hayvancılık işletmelerinin geliştirilmesi, hayvan ıslah, bakım-besleme, örgütlenme ve pazarlama ile ilgili gerekli alt yapıyı oluşturmak üzere hayvancılık sektörüne aktarılan kaynakların bir kısmının, indirimden muaf olan yeşil kutu destekler kapsamında değerlendirilebileceği düşünülmektedir. Bu itibarla, mevcut Karar, bütçe imkanlarının elverdiği ölçüde hayvancılık sektörüne destek sağlanabilmesi açısından bir kısıt yaratıyor gözükmemektedir.

Tarım Anlaşmasında üretimi kısıtlayan programlar kapsamında yapılan mavi kutu desteklerde hayvan başına ödemeler bir destek kalemini oluşturmaktaydı. Kabul edilen karar çerçevesinde, mavi kutu desteklerin kapsamı genişletilmiştir. Mevcut durumda, mavi kutu destek olarak canlı hayvan başına ödemelerin, üretimi kısıtlayan programlar kapsamında doğrudan sabit ve değişmez “ baş” üzerinden verilmesi veya; üretim gerektirmeyen doğrudan ödemeler kapsamında ise yine “sabit ve değişmez” baş üzerinden verilmesi mümkündür. Ancak, ticaret bozucu iç desteklerin bir unsuru olarak, mavi kutu desteklerin belirlenecek bir baz yıldaki oran üzerinden yıllar içinde azaltılması söz konusudur. Bununla birlikte, tasarlanan yeni disiplinin ülkemiz için çok büyük bir kısıt oluşturmayacağı düşünülmektedir. Zira, yukarıda da ifade edildiği üzere, Tarım Stratejimiz kapsamında, hayvancılık sektörü için öngörülen desteklerin büyük kısmının, herhangi bir sınırlama öngörülmeyen yeşil kutu destekler altında sağlanabilmesinin mümkün olacağı değerlendirilmektedir.

Ülkemiz açısından pazara giriş İleri Tarım Müzakerelerinin en hassas ayağını teşkil etmektedir. Genel Konsey Kararında, tarife indirimleri dahil, pazara giriş konusunda izlenecek modalitelerin genel çerçevesi çizilmiştir. Buna göre, belirli aralıklardaki tarife oranlarının farklı oranlarda indirimi söz konusu olacaktır. Ancak, tarife aralıklarının ne şekilde olacağı, kaç tarife aralığı belirleneceği, hangi tarife aralıklarında hangi formülle ne oranda indirim yapılacağı henüz belirlenmemiştir. Ülkemiz de, müzakere aşaması sonrasında kesinlik kazanacak modalitelere göre belirli bir uygulama dönemi boyunca gerekli indirimi yapmak durumunda kalacaktır

Müzakere aşamasında, söz konusu indirimlerin ülkemiz menfaatleri gözetilerek minimum düzeyde olması yönünde pozisyon alınmalıdır. Diğer taraftan, Genel Konsey Kararında yer verilen, GYÜ’lere yönelik, “hassas ürün” ve “özel ürün” esnekliklerinden de azami ölçüde faydalanılması önemlidir. Bununla birlikte, söz konusu esnekliklerin GÜ’lerce olabildiğince kısıtlı yorumlanmaya çalışıldığı

dikkate alınarak ülkemizin, özellikle konsolide oranlarda gümrük vergisi uyguladığı ürünlerde indirime gitmek konusunda zorluk yaşaması beklenmelidir.

Diğer taraftan, tarife indirimleri ülkemizin üçüncü ülke pazarlarından gelecek ürünlerin girişini de kolaylaştırabilecektir. Sürdürülebilir ve rekabet gücü yüksek bir tarım sektörünün varlığı, önümüzdeki yıllarda uygulanacak tarım stratejimizin temel amacıdır (9). Bu amaca varılabilmesi yönünde ulusal düzeyde, uygulanacak politikaların çerçevesini, DTÖ Tarım Anlaşması çizmektedir. Diğer taraftan, bu aşamada Gümrük Birliği dışında yer aldığından ortak kurallara tabi olmamakla birlikte, AB mükellefiyetlerimiz müzakere pozisyonumuz belirlenirken dikkate alınması gereken bir diğer unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

DTÖ ileri tarım müzakerelerinde gümrük vergilerinin indirilmesi durumunda ekonomik ve sosyal özellikleri olan hassas ürünler ile OPD'lere tabi olmayan ürünler (çay gibi) belirlenerek gerek DTÖ ile yapılan görüşmelerde, gerekse AB üyelik müzakerelerinde sözkonusu ürünlerin üretimlerinin devamlılığını sağlayacak ve ileride piyasada rekabet edebilir hale gelebilecekleri politikaların belirlenmesi gerekmektedir.

Üye ülkelerde tarımsal verimliliği artırmak, ürün piyasalarında ve çiftçi gelirlerinde istikrar tesis etmek gibi nedenlerle, Avrupa Topluluğunu kuran Roma Antlaşması ile tesis edilen OTP, AB üretiminin rekabet edebilirliğinin artırılması, Topluluk pazarının yeni katılan ülkeler ile genişlemesi ve DTÖ Tarım Müzakerelerindeki gelişmeler dikkate alınarak çeşitli aralıklarla reforma tabi tutulmaktadır. Bu kapsamda, AB son olarak 26 Haziran 2003 tarihinde OTP'nin Reformuna ilişkin bir karar almıştır. Alınan karar çerçevesinde, 1 Mayıs 2004 tarihinden itibaren AB üyesi olan ülkelerin de katılımıyla, bütçe baskısı artan tarımsal desteklere de bir disiplin getirilmesi amaçlanmış ve tarım bütçesi, 2007 yılından itibaren 2013 yılına kadar sabitlenmiştir.

Tarım sektörüne aktarılan kaynağın AB bütçesi üzerinde baskı yarattığı genel kabul görmektedir. Ülkemiz açısından AB tarım fonları konusunda şimdiden bir tahmin yürütmek mümkün değildir. Zira bu konuda bir öngörüde bulunulabilmesi büyük ölçüde AB üyelik sürecindeki gelişmelere bağlıdır. Bununla birlikte, AB bütçesi üzerinde tarımsal desteklerin yarattığı yük, AB'nin gelecekte de yeni disiplin arayışlarına başvurabileceğini akla getirmektedir. Ülkemiz açısından etkilerini değerlendirmek şu aşamada mümkün değilse de, üyelik perspektifimiz dahilinde müzakerelerde AB pozisyonunun yakından izlenmesi ve uzun dönemdeki olası sonuçları dikkate alınarak müzakere edilmesinin yararlı olacağı açıktır. Müzakere sürecinde zaman zaman bir kısıt olarak ortaya çıkan AB boyutunun değerlendirilebilmesi açısından Aralık ayındaki AB Zirvesi sonuçları dikkatle izlenmelidir.

Türkiye ile Avrupa Birliği'nin tarım sektörleri arasında başta kırsal kesimde yaşayan nüfus, toplam istihdam içinde tarımsal istihdamın payı, işletme ölçekleri, teknoloji kullanımı ve verimlilik olmak üzere önemli farklılıklar vardır. Ama uyum çalışmaları açısından bu farklılıkların giderilmesi değil, istatistik veri tabanları, çiftçi, arazi ve hayvan kayıt sistemleri, idari yapılanmalar, tarım sektöründe örgütlenme, kalite standartları, bitki ve hayvan sağlığı şartları, veteriner kontrol

noktaları, balıkçılık avlanma ve kontrol sistemleri açısından gerekli düzenlemelerin tamamlanması beklenmektedir.

Türkiye'nin AB'ye üyeliğinin tarıma etkilerinin değerlendirilmesinde, AB tarım politikalarının yanında, Dünya piyasalarındaki gelişmeler, DTÖ-tarım müzakereleri ve ulusal tarım politikalarının yönü etkili olacaktır. Görüşmeler sırasında ve hatta üyelik gerçekleştiğinde AB'den gelebilme ihtimali olan her türlü fonlara odaklı bir yaklaşımın verimli olmayacağı açıktır. AB'den gelebilecek yardımların hemen hepsi proje bazında ve ulusal katılımı gerektirecek şekilde kullanılabilmektedir.

Yerel Yönetim Yasasının bugünkü kabul edilmiş biçimi, devredilen taşra teşkilatında tarım politikalarının izlenmesi ve dolayısıyla AB 'ye uyum açısından sorunlar yaratabilir. Yasa yeniden ele alınırken bu durumun da dikkate alınması yararlı olacaktır.

AB'nin her genişleme dalgasında en sıkı pazarlıklar tarım sektöründe yoğunlaşmıştır. Ancak, tarımın Birliğe üyeliği önlediği bir durum henüz söz konusu değildir. Türkiye'nin bütünleşme sürecindeki genel düzeyde sorunlar aşıldığında, tarım sektörü pazarlıkları kaçınılmaz şekilde öne çıkacaktır. Politikaların yönetimindeki zorluklar ve Birlik bütçesine yükü nedeniyle, tarımda pazarlıklar diğer sektörlere oranla daha sıkı geçmektedir. Kilit kelime tarım veya yapısı değil pazarlıktır. Tarım tek başına Türkiye'nin AB'yle bütünleşmesini engellemeyecektir, fakat sektörle ilgili varolan pazarlık yapabilme yeteneği bütünleşmeyi geciktirebilir.

Tarım politikalarından beklenen etkilerin elde edilebilmesi için gerekli kurumsal altyapının tam anlamıyla işler veya işleyebilecek nitelikte olması gerekmektedir. Hayli karmaşık AB tarım politikalarının işlerlik kazanabilmesi bu gereği fazlasıyla artırmaktadır. Bu nedenle AB, aday ülkelerin kurumsal gelişmişlik düzeylerine öncelik vermektedir. Yapılması gerekenler bellidir. Adaylık sürecinde yol almak isteniyorsa, Türkiye'nin de kurumsal altyapısını ve insangücü kapasitesini geliştirmesi kaçınılmazdır. Bu tür gelişmelerin AB'nin de çıkarına olması, gereken ciddiyet gösterildiğinde, AB kaynaklarından destek alınabilmektedir.

7. SONUÇ

Tarım politikalarının oluşturulabilmesi ve yürütülebilmesi için arazi, işgücü ve verim açısından sağlıklı verilere gereksinim vardır. Aynı sorun uluslararası ilişkiler açısından da geçerlidir. Ancak uluslararası ilişkiler açısından bir temel sorun daha vardır. O da uluslararası ilişkileri sürdürecek çok iyi lisan bilen, tarımın çeşitli alanlarında uzman personelin eksikliğidir.

Uluslararası kuruluşlarla ilgili olarak şu öneriler ileri sürülebilir: Mevzuat çalışmalarının gecikilmesindeki en önemli neden TKB'de bu konuda uzmanlaşmış nitelikli personel eksikliğidir.Çok kabarık bir mevzuat yükünü, sınırlı sayıda TKB mensubu normal işlerinin yanısıra yürütmeye çalışmaktadır. Uyum konusunda hızlanmanın ancak uzmanlaşmış, yeterli sayıdaki nitelikli personelle mümkün olabileceği açıktır.

Tarım konusu birçok bakanlığa yayıldığı halde mevzuat uyumu çalışmaları büyük ölçüde TKB'na yüklenmiştir. Bakanlıklar arası eşgüdüm çalışmaları aksamaktadır. Yalnız uyum konusunda değil, tarım politikası konularında da bir araya gelen kuruluşlarımız hızlı karar alamamaktadır. Toplantılarda her kurumun hızlı karar alabilecek biçimde, örneğin daha yüksek düzeyde temsil edilmesi ya da tarımla ilgili karara alma sürecinin başka tekniklerle, hızlandırılması uluslararası ilişkiler açısından da önemlidir.

AB'ye uyum, Dünya Ticaret Örgütü, diğer uluslararası kuruluşlarla ilişkilerimiz büyük bir bütünlük arz etmektedir. Ayrı ayrı ele alınmaları sakıncalı olmaktadır.

Türkiye'nin tam üyelik öncesi Avrupa Birliği ile tarım ürünleri konusunda da bir gümrük birliği oluşturmasının sakıncalarının neler olacağı araştırılmalıdır. Bunun yanı sıra Dünya Ticaret Örgütüne vermiş olduğu taahhütleri üzerinde bir takım imtiyazların (hassas ürün, özel ürün, yüksek oranda "de minimis" gibi) nasıl elde edilebileceği konuları teknik ve hukuki açıdan araştırılmalıdır.

Uluslararası ilişkilerimiz, özellikle Avrupa Birliğine uyum açısından sorunlarımızı projelendirmeye özen göstermemiz gerekmektedir. Uluslararası Kuruluşlarla olan işbirliğimizi AB'ye uyum yönünde kullanabileceğimiz gibi, AB normlarına göre projelendirme uyum açısından ayrıca önemlidir. Özellikle AB'den alınacak kaynaklarla yapılacak projelerde Türkiye'nin de katkısı zorunlu olduğundan, bu tür projeleri olanaklı kılacak bütçe işlemlerine ilişkin yasal hazırlık yapılması önemlidir.

Doğrudan tarımsal olarak nitelenemeyecek ancak uluslararası tarımsal ilişkiler açısından önem kazanan OECD gibi kuruluşlarla TKB'nin daha güçlü ilişkiler kurabilmesi yararlı olacaktır. Bu bağlamda OECD bünyesinde bir "Daimi Temsilcilik" oluşturulmalıdır.

AB'de tarımsal ürünlerin üretimleri, üretim sonrası işlenmeleri, piyasaya sürülmeleri ve bunların piyasadaki gözetim ve denetimlerine ilişkin konulardaki yapılanma üye ülke tarım bakanlıkları teşkilatları içinde yer almaktadır.Bu nedenle 5227 sayılı Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yeniden görüşülürken, TKB'nin

taşra teşkilatının uygulayıcı kurum ve kuruluşlarının Avrupa Birliği'ndekine benzer şekilde TKB bünyesinde kalmasını sağlayacak düzenlemelerin mutlaka yapılması gereklidir.

Üretici örgütlerinin geliştirilmesi için yasal alt yapılarının iyileştirilmesi ve tamamlanması gerekmektedir. AB'ne uyumda; kamu niteliğindeki meslek örgütü olan Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği kanununda AB'e uyum açısından değişiklikler yapılması önerilebilir.

Üreticilerin Uluslararası tarım ilişkileri ve AB uyum süreci ile ilgili konularda bilgilendirilmesi sağlanmalıdır. Bu konuda gerekli eğitimi ve yayım faaliyetlerini Ziraat Odaları üstlenmelidir.

Tarımsal alanda yüksek öğretim yapan okulların AB ile uyumları sağlanmalı, bununla ilgili olarak eğitim kalitesi yükseltilirken, müfredatın uyumlaştırılması ve AB tarım mevzuatı ve uygulamaları konularında eğitime önem verilmelidir.

AB'nin uygulamakta olduğu tarım politikaları Türkiye'nin tarım konusundaki beklentileri yönünden uygulanması gereken tarım politikaları ile örtüşmemektedir. Örneğin AB, bir çok üründe üretime kota uygularken, Türkiye için stratejik özellik taşıyan ürünlerde üretimin artırılması gerekmektedir. Bu nedenle üyelikten önceki süreçte tarım ve destekleme politikalarımızı ülkemiz gerçekleri doğrultusunda oluşturulmalıdır.

AB'e üyelik durumunda Türk çiftçisi yeni imkanlar elde edebileceği gibi yeni risklerle de karşı karşıya kalacaktır. Eğer Türkiye AB'e tam üyelik öncesinde tarımda verimleri düşük ve rekabet gücü zayıf olan ürünlerle ilgili olarak gerekli önlemleri almazsa, bu üretim dallarını gözden çıkarmış olacaktır.

Üzerinde önemle durulması gereken bir diğer konu da gıda sanayi ve onlara ham madde sağlayan işletmelerde kalitenin AB normlarına yükseltilmesidir.

Türkiye'de AB standardında üretim yapan gelişmiş ve modern tarım işletmelerinin hayata geçirilmesinde yararlanılacak araçlar açısından yeşil kutu önlemlerinin çok iyi değerlendirilmesi gerekir.

KAYNAKLAR

(1) (2) Christopher Ritson, *Agricultural Economics, Principles and Policy.* Crospy Lockwood Staples, London, 1977, s. 299.

(3) Gülcan Eraktan, *Tarım Politikası Temelleri ve Türkiye'de Tarımsal Destekleme Politikası*. Uzel Yayınları, İstanbul, 2001, s.19.

(4) (5) Werner Gatz, *Ansaetze für eine internationale Agrarpolitik*. Hausmitteilungen über Landwirtschaft. Kommission der Europaeischen Gemeinschaften, 1968, s.3 ve s. 94.

(6) Guide to the Uruguay Round Agreements/The WTO Secretariat, Geneva,1999.

(7) (JOB (03)/150/Rev.2) simgeli DTÖ belgesi.

(8) Çakmak E. H. ve H. Kasnakoğlu (2001). Tarım Sektöründe Türkiye ve Avrupa Birliği Etkileşimi: Türkiye'nin AB'ye Üyeliğinin Analizi, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Yayın No: 68, Ankara.

(9) Tarım Stratejisi, 2006-2010, Tarım ve Köyİşleri Bakanlığı

EK 1.

Avrupa Komisyonu'nun 6 Ekim 2004 tarihli İlerleme Raporu'nda tarım konusundaki değerlendirmeleri

1. Türkiye uyum sürecine devam etmeli ve müktesebatın uygulanmasına ilişkin temel gereklilikleri oluşturmak amacıyla gerekli idari kapasiteyi kurmalıdır.

2. 2003 Raporunda belirtildiği üzere, bölümün tarım kısmına ilişkin olarak, tarım sektörünün yeniden yapılandırılmasını ve kırsal alanların kalkındırılmasını amaçlayan bir kırsal kalkınma stratejisinin oluşturulması temel öncelik olmalıdır.

3. Türkiye, aynı zamanda, kontrol ve sertifikasyon kurumlarının akreditasyonu ve güçlendirilmesi dahil olmak üzere, organik tarım ve kalite politikası sektörlerindeki çabalarına devam etme yolunda *teşvik* edilmelidir. Veterinerlik ve bitki sağlığı bölümüne ilişkin olarak, Türkiye, müktesebata uyum sağlamak amacıyla idari ve kontrol kapasitesini güçlendirme çabalarına devam etmelidir.

4. Hayvan sağlığıyla ilgili olarak, bu temel alandaki esaslı gelişme yüksek bir öncelik olmalıdır. Türkiye, belli başlı hayvan hastalıklarının eradikasyonu için global bir strateji hazırlamalı ve uygulamalıdır. Uluslararası Hayvan Hastalıkları Ofisinin A ve B listelerindeki hastalıkların kontrolü ve eradikasyonuna ilişkin acil eylem planlarının tamamlanması gereklidir.

5. Mevcut sınır kontrol sistemi, AB Üye Devletleri tarafından kullanılan sistemle bağdaşmamaktadır. Türkiye, sınır kontrol noktalarının iyileştirilmesine yönelik çabalarına devam etme yolunda teşvik edilmektedir.

6. AB bitki sağlığı müktesebatının kapsadığı sektörlerdeki üreticilerin ve diğer operatörlerin kayıt altına alınması yeni başlamıştır. Sınır kontrol noktalarının gözden geçirilmesinde, Türkiye, kara ve deniz sınırlarında bitki ve bitkisel ürünlere ilişkin ticaret akışının kontrolünü temin etmelidir. Pestisit kalıntı kontrolleri, AB uygulamalarına uymamaktadır.

7. Ormancılık yeniden üretim materyallerine ilişkin uygulama Tüzüğü ve bunun yürürlüğe konulması Çevre Bakanlığının yetkisinde iken geri kalan tohumculuk mevzuatı Tarım Bakanlığının yetkisinde olacaktır.

8. Türkiye, laboratuar kapasitesinin iyileştirilmesi yönünde *teşvik* edilmeli ve idari ve kontrol kapasitesine ilişkin çabalarına devam etmelidir. Gıda güvenliğine ilişkin olarak, uygulama ve özellikle numune alma ve analiz yöntemlerinin AB uygulamaları ile uyumlu hale getirilmesi gereklidir. Türkiye, bir risk analiz sistemi kurma yönünde teşvik edilmektedir. Gıda işleme tesislerindeki teknik ve hijyen koşulları iyileştirilmelidir.

9. Yetkiler, genellikle farklı Bakanlıklar veya Tarım ve Köyişleri Bakanlığının birimleri arasında paylaşılmaktadır. Bu durum, sorumlulukların belirsiz olmasına ve yetki çatışmalarına yol açmakta ve etkin yönetime katkıda bulunmamaktadır. Dolayısıyla, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Bakanlık içerisinde yetkileri açıklığa kavuşturmalı ve reformları ve müktesebatı uygulama kapasitesini güçlendirmelidir.

Balıkçılık:

1. Türkiye kaynak yönetimi ile gerekli kontrol ve denetim kapasitesinin güçlendirilmesine ilişkin çabalarını artırmalıdır.

2. Balıkçılık ve su ürünleri faaliyetlerinin lisanslama ve tescil işlemleri geliştirilmelidir.

3. Mevcut balıkçılık tekne kayıtları ile veri toplama ve istatistik kayıtlarının gözden geçirilmesi ve AB standartlarıyla uyumlu hale gelmesi için güçlendirilmesi gerekmektedir.

4. Avlanma, boşaltma ve balıkçılık faaliyetlerinin izlenmesi yetersizdir. Balıkçılık limanlarında balıkçılık konusunda resmi yetkili bulunmamaktadır ve parçalanmış kurumsal yapı ve sorumlulukların bölünmesi etkili idari yönetime katkıda bulunmamaktadır. Uygulama, izleme, denetim ve kontrol faaliyetleri Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ve Sahil Koruma (İçişleri Bakanlığı bünyesinde) arasında bölünmüştür ve yasal hükümlerin yetersiz olmasının yanı sıra personel ve teknik kaynakların yetersiz olması sebebiyle etkili olamamaktadır.

5. Ayrıca, yeterli bilimsel araştırma ve izleme verileri yoktur ve anahtar hedef türlerin stok değerlendirmesi de yapılmamıştır.

6. Pazar politikası alanında; kaynakların, pazardaki fiyatların ve piyasadan çekilmelerin kontrolü ile ilgili devletin sınırlı bir müdahalesi söz konusudur.

7. Üretici birlikleri, Türkiye'deki pazar politikasının ve kaynakların yönetilmesi ile ilgili daha iyi bir yönetim biçimi sağlanmasında önemli roller üstlenebilirler.

EK 2:

Katılım Ortaklığı Belgeleri ve Kapsamları

Başlıklar	I. Katılım Ortaklığı Belgesi		II. Katılım Ortaklığı Belgesi	
	Kısa Vade	**Orta Vade**	**Kısa Vade**	**Orta Vade**
Ekonomik kriterler	Tarım reformlarının sürdürülmesi	Tarım reformlarının tamamlanması,		
Tarım	- Etkin bir arazi kayıt sisteminin, hayvan kimlik sistemlerinin ve bitki pasaport sistemlerinin geliştirilmesi ile tarımsal pazarların izlenmesi ve çevresel, yapısal ve kırsal kalkınma tedbirlerinin uygulanması için idari yapıların geliştirilmesi, - Hayvan ve bitki sağlığı konularında Topluluk mevzuatıyla uyum için bir strateji belirlenmesi. Özellikle laboratuar testleri ve denetim düzenlemeleri konularında olmak üzere, yürütme kapasitesini iyileştirmek ve hayvan ve bitki hastalıkları ile mücadele konularındaki Topluluk mevzuatı uyumuna öncelik verilmesi,	- Tarımsal ve kırsal kalkınma politikalarında AB müktesebatına uyum hazırlıklarının tamamlanması, - AB'nin hijyen ve halk sağlığı standartlarına uyum sağlamak için gıda işleme tesislerinin (et, süt işleme tesisleri) modernizasyonu ve test ve teşhis imkanlarının (ünitelerinin) daha da artırılması,	- Entegre İdare ve Kontrol Sisteminin önemli unsurlarından olan hayvan kayıt sistemlerinin oluşturulmasının tamamlanması. Ayrıca arazi parsel tanımlama sistemleri gibi diğer unsurlara ilişkin hazırlık çalışmalarına başlanması. - AB kırsal kalkınma politikası ve orman stratejisine giriş için bir strateji hazırlanması. - Bir veterinerlik çerçeve yasasının ve AB müktesebatı ile uyumlaştırılmış ikincil mevzuatın kabul edilmesi; ilgili idari, bilimsel, test ve denetime dair insani, teknik ve bilgi kaynaklarının güçlendirilmesi; mevzuatın uygulanmasının sağlanması; hayvan hastalıklarının ortadan kaldırılmasına yönelik çabaların, kontenjan planlaması ve izleme kapasitesinin hızlandırılması. - Üçüncü ülkelerle, AB sistemi ile uyumlu bir Sınır Kontrol Noktaları sisteminin oluşturulması ve işletilmesi için gerekli belgelerin belirlenmesi. - Veterinerlik ve bitki sağlığına ilişkin AB müktesebatının ulusal mevzuata geçirilmesine yönelik bir programın kabul edilmesi; başta laboratuar deneyleri olmak üzere, bitkilerin korunmasına ilişkin AB müktesebatının etkin ve etkili bir şekilde uygulanmasını sağlayacak idari, bilimsel ve teknik yapıların güçlendirilmesi; bitki ve bitkisel ürünlerin ithalatı ve gıda işleme	- Entegre İdare ve Kontrol Sisteminin kurulmasının tamamlanması. - AB kırsal kalkınma politikası ve orman politikasının uygulanması için gerekli idari yapıların kurulması. - Ortak Pazar yapılarının kurulması ve tarım piyasalarının etkili bir biçimde izlenmesi için siyasi temeller, idari yapılar ve uygulama mekanizmaları kabul edilmesi. - Üçüncü ülkeler Sınır Kontrol Noktaları sisteminin güncelleştirilmesine yönelik bir plan ve takvim sunulması. - Gıda güvenliği ve kontrol sisteminin yeniden düzenlenmesi ve insani, teknik ve mali kaynaklarının, AB gıda güvenliği standartlarına uygun şekilde, iyileştirilmesi. - AB'nin hijyen ve kamu sağlığı standartlarına uyum sağlamak amacıyla, gıda işleme tesislerinin modernizasyonuna yönelik, takvim ile iyileştirme planının oluşturulması ve muayene ve tanı tesislerinin kurulması.

			sanayii kuruluşlarına ilişkin yerel üretimdeki denetim düzenlemelerinin güçlendirilmesi.	
Balıkçılık	Bir kaynak yönetimi politikası, denetim ve kontrol önlemleri yoluyla kaynakların kullanımını, balıkçılık pazarlarını ve yapısal gelişmeleri izlemek üzere idari yapıların kurulması ve balıkçılık filosu kaydının yerine getirilmesi	- Ortak Balıkçılık Politikası'nın uygulanması ve yürütülmesi için kapasite geliştirilmesinin tamamlanması, Türkiye'deki balıkçılık ürünlerinin kalite standartlarının geliştirilmesine devam edilmesi talep edilmiştir.	- Balıkçılık idaresi, denetimi, pazarlaması ve yapısal uyuma ilişkin mevzuatın AB müktesebatına uyumunun sağlanması.	- Balıkçılık idaresinin kurumsal kapasitesinin yeniden organize edilmesi ve artırılması; balıkçılık işletiminin, kontrol, pazarlama ve yapısal uyum uygulamalarının müktesebatla uyumlaştırılması; bilgisayar destekli balıkçılık gemi kayıt ve istatistiki bilgi sisteminin, müktesebata uygun şekilde geliştirilmesi ve uygulanması.
İç Pazar	Malların serbest dolaşımı: Avrupa standartları, ehliyet ve uygunluk değerlendirmesi ve işaretlemeye uyumun hızlandırılması; mevcut piyasa gözetimi ve uygunluk değerlendirmesi yapılarının, teçhizat ve eğitim ile güçlendirilmesine başlanması; belirli sektörler (gıda, tıbbi malzemeler, kozmetikler, tekstil) ile Yeni ve Küresel Yaklaşım ilkelerinin üstlenilmesini sağlayacak çerçeve mevzuat hakkındaki çalışmaların hızlandırılması ve uygun idari altyapının oluşturulması; ticarete yönelik teknik engellerin ortadan kaldırılması talep edilmektedir.			

EK 3:

Ulusal Program ile Türkiye'nin Avrupa Birliği Komisyonu'na tarım ile ilgili olarak taahhüt ettiği kısa ve orta vadeli hedefler

Başlıklar	**Orta Vade**	
Tarım	- Entegre İdare ve Kontrol Sisteminin (IACS) kurulması için gerekli yasal düzenleme yapılacak, uygulamanın gerçekleşmesi için ulusal mevzuatta gerekli değişiklikler yapılacaktır. - Organik Ürün ve Girdilerin Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun çıkarılacaktır. - Türkiye'nin tarım politikalarında etkin bir biçimde kullanabileceği Çiftlik Muhasebe Veri Ağının (FADN) kurulmasına ilişkin mevzuat uyumu sağlanacak ve gerekli kurumsal kapasite çalışmalarına başlanacaktır . - Bütün ürün grupları için geliştirilen ortak piyasa düzenlerine yönelik AB mevzuatı ile ortak piyasa düzenine tabi olmayan ancak belirli bir üretim modeline tabi tutulan ve yardım mekanizması oluşturulan ürünler için geliştirilmiş mevzuat incelenecektir. - Topluluk bitki sağlığı mevzuatı belirlenen takvim çerçevesinde üstlenilecektir. - Bitki sağlığı alanında sınır kontrol noktalarının belirlenmesi ve ticarette teknik engellerin kaldırılmasına ilişkin koşul ve kuralları belirleyen AB mevzuatına uyum sağlanacaktır. - Veterinerlik Çerçeve Kanunu hazırlanacak ve ilgili kurumların hayvan hastalıkları ile ilgili gözetimi yürütebilecek teknik imkanlara kavuşturulması (ör. veteriner bilgi siteminin kurulması) amacıyla, alt yapıları güçlendirilecek ve sınır kontrol noktalarındaki kurumsal kapasitenin artırılması için çalışmalar başlatılacaktır.	- IACS sistemi kurulacak ve işleyen bir sistem haline getirilecektir. - Doğrudan gelir desteği ve diğer destek mekanizmalarının AB'dekine benzer bir yapıya dönüştürülmesi için, arazi parseli tanımlama sistemi oluşturulacaktır. - Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu (EAGGF) konuları kapsamında harcama ve düzenlemelerini gerçekleştirecek "ödeme kuruluşu" na yönelik çalışmalar tamamlanarak, ödeme kuruluşu kurulacaktır. - Ödeme kuruluşunun yapılandırılmasında, Türkiye'nin önümüzdeki dönemde Tarım ve Kırsal Kalkınma Özel Katılım Programı (SAPARD) veya benzeri bir programdan faydalanması kararı alınması ihtimali göz önünde bulundurulacaktır. Bu ihtimal çerçevesinde ayrıca, bu programdan yararlanmaya başlamak için ön şart olan SAPARD planının alınacak teknik yardım yolu ile hazırlanmasına başlanacaktır. - Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (FADN) sistemi işler hale getirilecektir. - AB Ortak Tarım Politikası kapsamında tarımsal ürünler ve üreticiler için geliştirilen bütün yardım ve destek mekanizmalarına yönelik yasal dayanağı oluşturmak üzere "Ortak Piyasa Düzeni Çerçeve Kanunu" çıkarılacak ve idari yapıların bu çerçevede oluşturulmasına başlanacaktır. - Başta Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bünyesinde Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Genel Müdürlüğünün kurulması olmak üzere, uyum sağlanan ve sağlanacak AB bitki sağlığı mevzuatının uygulanmasına yönelik kurumsal kapasitenin geliştirilmesi orta vadede tamamlanacaktır. - Kamu sağlığı programlarına destek verecek veterinerlik laboratuvarları güçlendirilecek ve hayvan refahı konusunda gereken idari düzenlemeler tamamlanacaktır. - Gıda işleme tesislerinin modernizasyonu için gerekli finansman ihtiyacı ve modernizasyon planı alınacak teknik yardım yolu ile belirlenecek ve Türkiye'nin diğer aday ülkelerin kullanımına açılan, SAPARD benzeri bir programdan yararlandırılması halinde modernizasyon çalışmaları hızla gerçekleştirilecektir. - AB kırsal kalkınma mevzuatına uyum (tam uyum üyelik sonrasında gerçekleşecektir) hazırlıkları çerçevesinde Topluluk kırsal kalkınma mevzuatına paralel biçimde, ödeme kuruluşu, bölgesel komiteler gibi idari yapılar oluşturulacaktır .
Balıkçılık	- Balıkçılık yönetimi, kontrol, pazarlama ve yapısal uyuma ilişkin mevzuat uyumuna yönelik hazırlıklar tamamlanacaktır.	- Balıkçılık yönetiminin kurumsal kapasitesi, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bünyesinde Su Ürünleri Genel Müdürlüğü veya benzeri müstakil bir yapı kurulması suretiyle yeniden organize edilerek güçlendirilecektir. Balıkçılık yönetimi, kontrol, pazarlama ve yapısal uyum çalışmaları AB mevzuatı ile uyumlu hale getirilecek; AB mevzuatı ile uyumlu bir bilgisayarlı balıkçı tekne kayıt sistemi geliştirilecek ve uygulanacaktır.

NO	UNVANI	AD SOYAD	KURUMU	BİRİMİ
1		A.MÜFİT ENGİZ	TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI	TARIMSAL ÜRETİM VE GELİTİRME GEN. MÜD.
2		A.SEMİH ALTIPARMAK	TÜRKİYE ZİRAAT ODALARI BİRLİĞİ	
3		ABDULLAH KESGİN	TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI	ADANA İL MÜDÜRÜ
4		AHMET BAYANER	TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI	ARAŞTIRMA PLANLAMA VE KOOR. KURLU BŞK.
5		AHMET KAVAK	TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI	İSTANBUL TARIM İL MÜDÜRÜ
6		AYHAN NASUHBEYOĞLU(KOM.BŞK.YARD.)	İÇİŞLERİ BAKANLIĞI	TOKAT VALİSİ
7		AYHAN KARAGÖZOĞLU	KOZABİRLİK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	
8		BÜLENT TAŞAN	TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI	HUKUK MÜŞAVİRLİĞİ
9		CEM EYERCİ	DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ	
10		CEM NURGÜN	BİTKİSEL YAĞ SANAYİCİLERİ DERNEĞİ	
11		CEMALETTİN YEŞİLYURT	TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI	DİŞ İLİŞKİLER VE AVRUPA TOP. KOOR. DAİ.BŞK.
12	DR.	CEVDET AKDENİZ	TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI	TARIMSAL ÜRETİM VE GELİTİRME GEN. MÜD.
13		ÇAĞLA YÜKSEL KAYA	TÜRKİYE DAMIZLIK YETİŞTİ. MERKEZ BİRLİ	
14		DİLEK DİKMEN	SAĞLIK BAKANLIĞI	
15		E.GÜHER ÇELTEK	GIDA MÜHENDİSLERİ ODASI	
16		FARUK SARI	BİTKİSEL YAĞ SANAYİCİLERİ DERNEĞİ	
17		FÜSUN ŞAHİN	TÜRKİYE ODALAR VE BORSALAR BİRLİĞİ	
18	PROF.DR.	GÜLCAN ERAKTAN (KOMİSYON BAŞKANI)	ANKARA ÜNİVERSİTESİ	ZİRAAT FAKÜLTESİ
19		HASAN HÜSEYİN COŞKUN	TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI	MÜSTEŞARLIK
20		HATİCE ÜNAL (RAPORTÖR)	TÜRKİYE ZİRAAT ODALARI BİRLİĞİ	
21		KEMAL YILMAZ	TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI	KORUMA VE KONTROL GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
22		MANSUR GEYİK	TÜRKİYE KALKINMA BANKASI	
23		MEHMET CEYLAN	TÜRKİYE İHRACAATÇILAR MECLİSİ	
24		MEHMET ERHAN EKMEN (RAPORTÖR)	TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI	DIŞ İLİŞKİLER VE AT KOOR. DAİRESİ
25		MEHMET TARAKÇIOĞLU	DEVLET PLANLAMA TEŞK. MÜSTEŞARLIĞI	TARIM DAİRESİ BAŞKANLIĞI
26		MELEK US	SETBİR	
27		MELİKE KAVİŞ	ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI	DEVLET SU İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
28		NAHİDE GÜNLER	TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI	ÇAY İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
29	DR.	NİHAT PAKDİL	TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI	KORUMA VE KONTROL GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
30		NUH KAYGISIZ	T.C. ŞEKER KURUMU	
31		NURSEL AKINCI	SAĞLIK BAKANLIĞI	TEMEL SAĞLIK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞ
32	DR.	NURULLAH ÖZCAN	TÜRK ZİRAAT YÜK. MÜHENDİSLERİ BİR.	
33		Ö.TUNCAY CEYLAN	BANKACILIK DÜZEN. VE DENETLEME KUR.	
34		ÖZCAN TÜLÜMEN	TÜRKİYE ODALAR VE BORSALAR BİRLİĞİ	

35	DR.	RAMAZAN CANHİLAL	TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI	KORUMA VE KONTROL GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
36		SAİM DAĞ	TÜRKİYE ZİRAAT ODALARI BİRLİĞİ	
37		SELAHATTİN MERMER	TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI	AB TARIM MÜŞAVİRİ
38	DR.	SERVET KEFİ	TÜRKİYE BİLİMSEL VE TEKNİK ARŞ. KUR.	
39		ŞEFİK GÖRGEÇ	TÜRKİYE ŞEKER FABRİKALARI A.Ş.	
40		ZEYNEP YILMAZ	ADALET BAKANLIĞI	ADALET BAKANLIĞI